

SBi 2007:01

Flytninger ved opløsning af parforhold

En registeranalyse

Statens Byggeforskningsinstitut
AALBORG UNIVERSITET

Flytninger ved opløsning af parforhold

En registeranalyse

Kirsten Gram-Hanssen
Anna Laurentzius

Titel	Flytninger ved opløsning af parforhold
Undertitel	En registeranalyse
Serietitel	SBi 2007:01
Udgave	1. udgave
Udgivelsesår	2007
Forfattere	Kirsten Gram-Hanssen, Anna Laurentzius
Sprog	Dansk
Sidetæl	46
Litteratur- henvisninger	Side 46
Emneord	Skilsmisse, almene boliger, private udlejningsboliger, ejerboliger, boligsituation
ISBN	87-563-1290-3
Omslagsfoto	Polfoto
Udgiver	Statens Byggeforskningsinstitut, Dr. Neergaards Vej 15, DK-2970 Hørsholm E-post sbi@sbi.dk www.sbi.dk

Indhold

Forord	4
Resume	5
Hvem flytter?	5
Midlertidige boliger	6
Hvad flyttes der til?	6
Hvor langt væk flyttes der?	7
Vindere og tabere?	7
Hvad kan der gøres?	8
Indledning	9
Statistisk overblik over skilsmisser i Danmark	9
Den internationale litteratur omkring bolig og skilsmisse	11
Forskningsspørgsmål og hypoteser	12
Metode og data	13
Databasebeskrivelse	13
Metode	13
Karakteristik af de opløste familier	13
Hvem flytter?	17
Flytter en eller flytter begge?	17
Model for om en eller begge flytter	17
Flytter manden eller kvinden?	19
Figur 4. I hvor mange procent af de skilsmisser, hvor den ene part bliver boende, er det kvinden der flytter, fordelt på husstandens socialgruppe	20
Model for om manden eller kvinden flytter	20
Hvad flyttes der til?	23
Midlertidige boligløsninger	23
Flytninger til forældre	24
Flytninger til andre eksisterende husstande	25
Førstegangsflyttende 2003	26
Hvilken type bolig flyttes der til?	27
Model for hvilken boligtype der flyttes til?	31
Hvor langt væk flytter man?	37
Bilag 1. Data	39
Databasen	39
Variable	39
Bilag 2. Kvalitative interview	42
Boligsituationen omkring skilsmisser	42
Midlertidig bolig	42
Hjemfølelse og fortidens spor	43
Valg af bosted	43
Hvem skal ud?	44
Afslutning	45
Litteratur	46

Forord

Denne rapport er en del af projektet 'Boligbehov ved familiære opbrud' der er gennemført ved Statens Byggeforskningsinstitut under Center for Bolig og Velfærd, finansieret af fonden Realdania. Rapporten indeholder analyse af en registerbaseret database over alle flytninger i forbindelse med opløsning af parforhold i 2002. Databasen er baseret på udtræk fra Danmarks Statistik. Alle statistiske analyser er gennemført af forskningsassistent Anna Laurentzius, og den overordnede projektledelse har ligget hos seniorforsker Kirsten Gram-Hanssen. Seniorforsker Hans Skifter Andersen har fungeret som statistisk vejleder. Projektet indeholder ud over denne registeranalyse også en kvalitativt baseret interviewundersøgelse omkring boligproblemer i forbindelse med skilsmisser. Disse interview er gennemført af Kirsten Gram-Hanssen og seniorforsker Claus Bech-Danielsen. Det samlede projekt er afrapporteret i to artikler:

Gram-Hanssen, K., & Bech-Danielsen, C. (2006): Home dissolution - what happens after separating? In European Network for Housing Research, ENHR, International Housing Conference, Ljubljana, Slovenia, 2-5 June 2005. (Revideret version sendt til tidsskriftet Housing Studies).

Bech-Danielsen, C. og Gram-Hanssen, K (2006): Boligsituationen omkring skilsmisser. Byplan 04 06.

Analysen af de kvalitative interview fra artiklen i Byplan er medtaget i bilag 2 til denne rapport.

Statens Byggeforskningsinstitut
Afdelingen for Boliger og Byfornyelse
Januar 2007

Thorkild Ærø
Forskningschef

Resume

Når to mennesker skilles, er der samtidig et hjem, der bliver opløst og den ene eller begge parter skal finde en ny bolig at etablere sit hjem i. En række spørgsmål og problemstillinger er aktuelle i denne forbindelse, og vi har i dette forskningsprojekt forsøgt at svare på spørgsmålet om, i hvor høj grad der er vindere og tabere i denne proces, bl.a. i form af hvor der flyttes hen, og i hvor høj grad det lykkes at finde en permanent boligløsning.

Projektet rummer kvantitative analyser af registerdata over ca. 42.000 par der er gået fra hinanden, samt en kvalitativ analyse af interview med 9 fraskilte personer. Denne rapport omhandler primært de kvantitative analyser, men i bilag 2 refereres fra interviewundersøgelsen og i det følgende resume inddrages også resultater fra interviewene. I undersøgelsen indgår såvel ægteskaber som 'papirløse' forhold, og der skelnes i det følgende ikke mellem disse to typer forhold, ligesom opløsningen af parforholdet i begge tilfælde betegnes som en skilsmisse.

Hvem flytter?

Ved en skilsmisse flytter en eller begge parter fra den fælles bolig. Analysen viser, at i 30% af skilsmisserne flytter begge parter fra den fælles bolig. Sandsynligheden for, at en af parterne bliver boende stiger med stigende social gruppe, uddannelse, og alder. Desuden er der større sandsynlighed for, at den ene part bliver boende efter en skilsmisse i de almene boliger end i andre boligtyper, ligesom der i hovedstadsområdet er flere, hvor den ene part bliver boende efter en skilsmisse end i den øvrige del af landet. Hjemmeboende børn over 7 år øger desuden også sandsynligheden for, at en bliver boende i den fælles bolig.

I de tilfælde, hvor den ene part bliver boende i den fælles bolig, er der nogle signifikante kønsforskelle. Generelt er der lidt flere kvinder, der flytter (54%), hvorimod lidt flere mænd bliver i den fælles bolig. Dette gennemsnit dækker imidlertid over nogle sociale forskelle. Generelt bliver de socialt velstillede mænd i parcelhuse i højere grad boende, hvorimod det i de dårligere stillede familier i almene boliger i højere grad er kvinderne, der bliver boende. Er der børn indblandet i skilsmissen, øger dette endvidere sandsynligheden for, at det er kvinden, der bliver boende i den fælles bolig. Endelig er der en tydelig tendens til, at mændene i højere grad end kvinderne bliver boende, hvis den fælles bolig ligger i et landdistrikt.

De kvalitative interview uddyber nogle af de sociale og kønsmæssige forskelle. Spørgsmålet om, hvem der skal blive i den fælles bolig efter skilsmissen, afgøres ofte af, at det kun er den ene af parterne der reelt har råd til at blive og betale huslejen. I de velstillede familier i parcelhuskvarterer vil det derfor ofte være manden der bliver boende. Hvis økonomien ikke er det afgørende, kan andre forhold være afgørende som fx, hvem der oprindeligt havde boligen før den blev fælles eller spørgsmålet om, at den part der har ønsket bruddet føler skyld over for den anden og derfor ikke i så høj grad kræver sin andel i bodelingen.

Midlertidige boliger

I forbindelse med en skilsmisse er der ofte behov for at flytte akut, og dermed flytte til en midlertidig bolig. Blandt de ca. 55.000 personer der i år 2002 flyttede på grund af en skilsmisse, var næsten halvdelen af dem flyttet igen i løbet af det følgende år. Blandt disse genflytninger var der en mindre overrepræsentation af mænd. I en undersøgelse af disse midlertidige boligsituationer er det markant, at 10% af de der flyttede i forbindelse med en skilsmisse flyttede hjem til deres forældre.

Ved flytning efter en skilsmisse er der mulighed for at flytte alene, at flytte sammen med en ny partner eller at flytte ind i en anden eksisterende husstand, fx hos familie eller venner. Med forbehold for hvor præcist en registeranalyse kan opfange sådanne relationer viser det sig, at blandt de der ved første flytning flyttede alene, bor 64% på samme adresse mindst et år efter. For de der flytter sammen med en ny partner, er det ca. 56% der stadig bor på den samme adresse året efter, hvorimod det for dem der flyttede ind i andre eksisterende husstande, kun er 41% der har fundet en mere permanent bolig i den forstand, at de stadig bor på samme adresse året efter.

I de kvalitative interview hører vi om, hvilke typer af midlertidige boligløsninger man kan finde, lige som vi hører om de psykiske og sociale omkostninger, der kan være forbundet med de midlertidige boligløsninger. De midlertidige løsninger inkluderer en madras på gulvet hos venner og familie, sommerhuse eller kolonihaver, fremlejede værelser på ugebasis, samt (ofte dyre eller mindre attraktive former for) privat udlejning. Nogle af de interviewede har oplevet mange forskellige midlertidige boliger i det første halve til hele år efter skilsmissen. Særligt i forhold til samværet med børnene, men også i forhold til egen psykiske balance har dette været voldsomt belastende. Omfanget af de midlertidige boliger er et udslag af et pressede boligmarked – det er de fleste steder simpelthen svært at finde en egnet bolig, man kan betale. Der er imidlertid også flere der fremhæver, at man i den første tid efter en skilsmisse er i en krisetilstand, hvor det er svært at træffe mere varige beslutninger. At finde, indrette og økonomisk forpligtige sig i forhold til en ny bolig og skabe et hjem, er således ikke noget, man er klar til i den første tid efter bruddet. Blandt nogle af de interviewede er der derfor også eksempler på, at det at flytte hjem til sine forældre kan være en positiv oplevelse netop i forhold til den første kritiske periode, dog kun som en kortvarig løsning.

Hvad flyttes der til?

I analysen af, hvilken boligtype der flyttes til, skal der skelnes mellem de mest midlertidige boligløsninger og de mere permanente. Blandt de der flyttede i forbindelse med en skilsmisse, er der en overvægt, der flytter til private udlejningsboliger. Dette gælder såvel blandt de der flytter til en mere permanent bolig som blandt de, der hurtigt flytter videre igen. Over 35% af flytningerne efter en skilsmisse er således til privat udlejning. Dette tal er overraskende højt, når der sammenlignes med at privat udlejning kun udgør omkring 20% af den samlede boligmasse. Sammenlignes der med andre flytteundersøgelser, viser det sig imidlertid, at privat udlejning i al almindelighed er en boligtype som der ofte flyttes til, og tallene er derfor primært udtryk for, at privat udlejning er en boligtype med høj udskiftning, som det derfor også er nemmere at finde ledige boliger i.

For de der flytter, er der endvidere en tydelig tendens til, at den tidligere fælles bolig har betydning for, hvilken mere permanent bolig man ender i. Blandt de der kommer fra en almen bolig, er det fx 50% der efter skilsmissen flytter til en anden almen bolig. Dette er ikke overraskende, da ventelistesy-

stemet i den almene boligsektor prioriterer beboere der flytter internt, ligesom beboere der tidligere har boet i ejerbolig i mange tilfælde har bedre økonomisk mulighed for også efter skilsmissen at vælge en ejerbolig. Også blandt de der flytter, er der kønsforskelle i forhold til hvilken boligtype man flytter til – dog i større grad når vi inddrager de midlertidige boliger, end når vi kun ser på de mere permanente. I forhold til den mere permanente bolig flytter kvinder således i højere grad end mænd til privat udlejning, hvorimod mænd i højere grad end kvinder flytter i ejerboliger i enfamiliehuse. Endelig er der også geografiske forskelle på, hvilken type af bolig, der flyttes til efter en skilsmisse, idet der i langt højere grad flyttes til ejer-enfamiliehuse i landdistrikter og mindre byer, hvorimod der i hovedstaden og de større byer i højere grad flyttes til enten ejer- eller lejelejligheder.

I de kvalitative interview bliver spørgsmålet om, hvilken type bolig man flytter til også uddybet. Boligen efter en skilsmisse er i høj grad en status og identitetsmarkør. Flere fortæller om, at det netop efter en skilsmisse er vigtigt at vise omverdenen – familien, naboerne, børnene, statsamtet – at man har styr på sin tilværelse og her er boligen helt central. En lejlighed i en 'social boligblok' omtales af nogle, som en social deroute, som man helst vil undgå. For andre er dét overhovedet at få en egentlig lejlighed så hurtigt som muligt det væsentligste, særligt i forhold til at kunne have børnene hos sig på en ordentlig måde. For dem der har haft økonomisk mulighed for det, er spørgsmålet om at blive på ejerboligmarkedet desuden centralt, og argumentet er økonomisk – det gælder om fortsat at kunne få økonomisk del i boligopsvinget.

Hvor langt væk flyttes der?

Et andet aspekt, der er analyseret i forbindelse med flytninger forårsaget af skilsmisse, drejer sig om, hvor langt væk fra den tidligere bolig man flytter. Det viser sig, at man ikke flytter langt væk, idet 70% af flytningerne er inden for samme kommune, og heraf er ca. 20% endda inden for samme del af kommunen (indikeret ved at være i samme sogn). Under 15% af flytningerne efter en skilsmisse er til en anden region af landet. Ses der udelukkende på par med fælles børn, bliver det endnu mere markant, at man helst bosætter sig i samme lokalområde.

I de kvalitative interview, som alle omhandler skilsmisser som inkluderede hjemmeboende børn, er det åbenlyst, at spørgsmålet om geografisk nærhed til den tidligere fællesbolig og mellem de to fraskilte parter er central. Det, at børnene ikke behøver at skifte institution eller skole, og at de lidt større børn selv har mulighed for at bevæge sig mellem de to forældres bolig, fremhæves som væsentligt. Ofte kan det imidlertid være svært at finde en egnet bolig i nærområdet, et forhold der måske særligt gælder i de mindre samfund i landdistrikterne, samt i de mange storbyområder som har oplevet store prisstigninger i de seneste år.

Der kan imidlertid være følelsesmæssige omkostninger for forældrene forbundet med denne geografiske nærhed. Hvis de fraskilte har problemer indbyrdes, så kan det være svært at være en del af samme lokalsamfund. Særligt for yngre fraskilte, som er tidlig i deres boligkarriere og derfor typisk er mere mobile, kan det desuden være en belastning at vide, at man langt ud i fremtiden vil være afhængig af sin ex-partners boligvalg.

Vindere og tabere?

Hvis vi skal forsøge at pege på nogle grupper som vindere og andre som tabere i forhold til spørgsmålet om bolig og skilsmisse, er det væsentligt at skelne mellem økonomiske, sociale og følelsesmæssige forhold. Boligøko-

nomisk er der ingen tvivl om, at det er de velstillede mænd der kommer stærkest ud af skilsmissen. Deres økonomi er i mindre grad end andre afhængig af ægtefællens, og de er således i højere grad end andre i stand til at blive i den fælles ejerbolig eller anskaffe sig en tilsvarende bolig. Socialt og følelsesmæssigt kan man imidlertid argumentere for, at kvinderne som samlet gruppe står stærkere end mændene, idet vi ved, at kvinderne i højere grad end mændene har børnene efter skilsmissen. Ses der på typen af bolig, er det markant, at kvinderne efter en skilsmisse i højere grad end mændene bor i udlejningsboliger, hvorimod mændene i højere grad end kvinderne bor i ejerbolig, men at privat udlejning for begge køn er den mest udbredte boligform efter skilsmissen – også når der kun ses på flytninger til mere permanente boliger. Den gruppe som samlet set kommer svagest ud af en skilsmisse er formodentlig mændene fra de økonomisk dårligst stillede familier i den forstand, at de ofte mister både den fælles bolig og børnene.

På baggrund af det kvalitative materiale er det markant, at der er store omkostninger forbundet med en skilsmisse både økonomisk, socialt og følelsesmæssigt for alle grupper, og en væsentlig del af disse omkostninger har tæt forbindelse til boligen. For de der har ønsket skilsmissen er det dog også tydeligt, at der er en frihed og lettelse ved at være kommet ud af et dårligt fungerende ægteskab. I et boligperspektiv er det imidlertid interessant, at de fleste af de fraskilte opfatter deres nye boligsituation som forholdsvis midlertidig, idet de på sigt forestiller sig igen at skulle indgå i et parforhold med fællesbolig. Selv om 40% af alle parforhold i dag ender med en skilsmisse, lever drømmen om familieboligen uagtet videre.

Hvad kan der gøres?

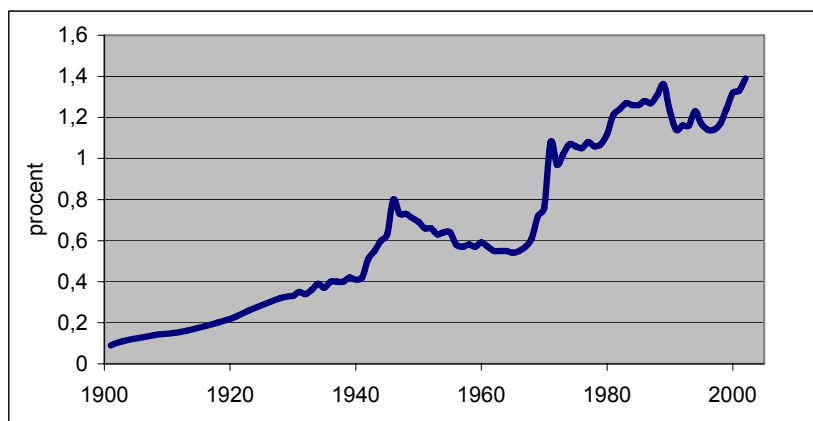
Denne analyse af boligproblemer i forbindelse med skilsmisser peger på flere forhold, som det kan være relevant for forskellige aktører at agere i forhold til. For det første er det vigtigt, at begge parter i et parforhold står som ejere eller lejere af den fælles bolig, ligesom det kan være en god idé for den enkelte at forsøge at sikre sig, ved at være skrevet op i et alment boligselskab. Fra et samfundsmæssigt perspektiv, kan der peges på, at det er vigtigt, at der i så mange lokalsamfund som muligt er udlejningsboliger i et tilstrækkeligt omfang og kvalitet. Selv om nogle fraskilte et stykke tid efter skilsmissen vælger at købe en ejerbolig (igen), så er det for langt de fleste, lejeboligmarkedet der er det mest oplagte efter en skilsmisse. Et af spørgsmålene bag dette projekt har været, om der mangler egnede boliger til fraskilte og herunder om fraskilte har særlige ønsker til deres bolig. Projektet peger imidlertid på, at fraskilte ikke har specielle krav til en bolig, men blot har brug for en (billig) lejebolig tæt på den tidligere fælles bolig. Nok udlejningsboliger, både almene og private, i alle dele af landet og i alle dele af de enkelte byer, kan således være med til at afbøde nogle af de stressende forhold, som både børn og voksne oplever omkring boligsituationen i forbindelse med en skilsmisse.

Indledning

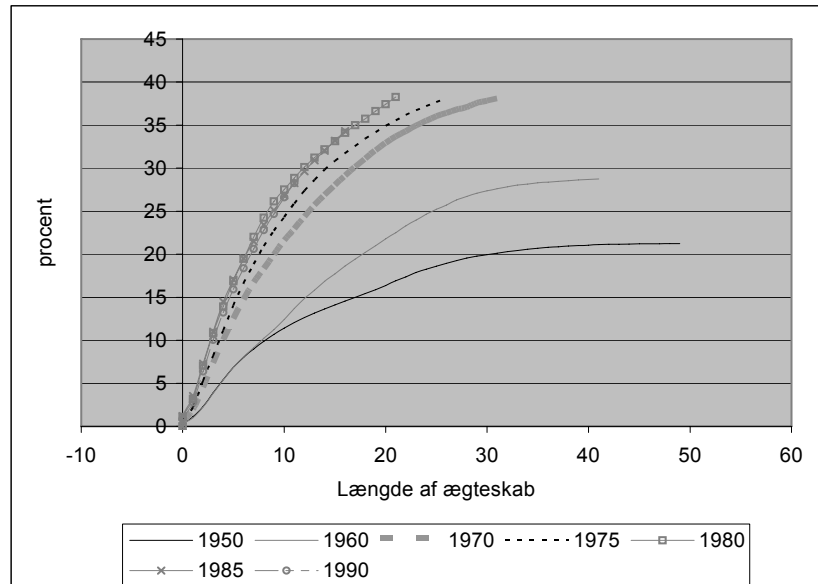
Skilsmisser medfører flytninger og behov for ny bolig. Skilsmisser betyder, at nogle skal finde en ny bolig der modsvarer boligbehovet i den nye livssituation, mens andre skal indstille sig på at leve alene i den tidligere fælles bolig. For begge parter er indkomsten mindre uden at boligbehovet nødvendigvis er mindre. Der skal ofte stadig være plads til børnene, og man ønsker ofte også at blive i lokalområdet. Særligt i vækstområder med stor bolig efterspørgsel og høje huspriser kan det være svært at finde passende boliger i forbindelse med en skilsmisse. For dem der bliver boende, kan der imidlertid også være økonomiske, følelsesmæssige eller praktiske problemer forbundet med at være alene i den tidligere fælles bolig. Selv om der således er adskillige problemer relateret til spørgsmålet om bolig og skilsmisse, er den tidligere forskning på området forholdsvis sparsom. I det følgende vil vi først se på den forskning og statistik, der omhandler skilsmisser i Danmark og dernæst se på den internationale litteratur vedrørende bolig og skilsmisse. På denne baggrund opstilles de forskningsspørgsmål og hypoteser, som danner udgangspunkt for den efterfølgende analyse af registerdata.

Statistisk overblik over skilsmisser i Danmark

Der findes ikke en entydig måde at opgøre antallet og karakteren af opløste parforhold, men i det følgende vil den tilgængelige statistik og forskning på området blive opsummeret. Mogens Nygaard Christoffersen har beskrevet skilsmisser i Danmark på flere forskellige måder (2004). I figur 1 opgøres skilsmisser i procent af bestående ægteskaber og det ses, at der har været en stigning i antallet af skilsmisser i de sidste 100 år, særligt under 2. verdenskrig og efter 1970. I en anden måde at opgøre skilsmisserne på, fokuseres der på enkelte kohorter af ægteskaber, og det følges her hvor stor procentdel der bliver skilt i forhold til længden af ægteskabet. I figur 2 ses det således, at i alle kohorter er det mest sandsynligt, at skilsmissen indtræder i de første år af ægteskabet. Det ses endvidere, at ægteskaber indgået efter 1970 har meget større sandsynlighed for at blive opløst end ægteskaber indgået tidligere. Kurverne for ægteskaber indgået i 1980 og 1990 er meget ens, og det tyder således på, at antallet af skilsmisser er ved at blive stabiliseret. I dag er det således omkring 25% af alle ægteskaber, der ender i en skilsmisse inden for de første 10 år, og samlet set ender 35 - 40% af alle ægteskaber i skilsmisse.

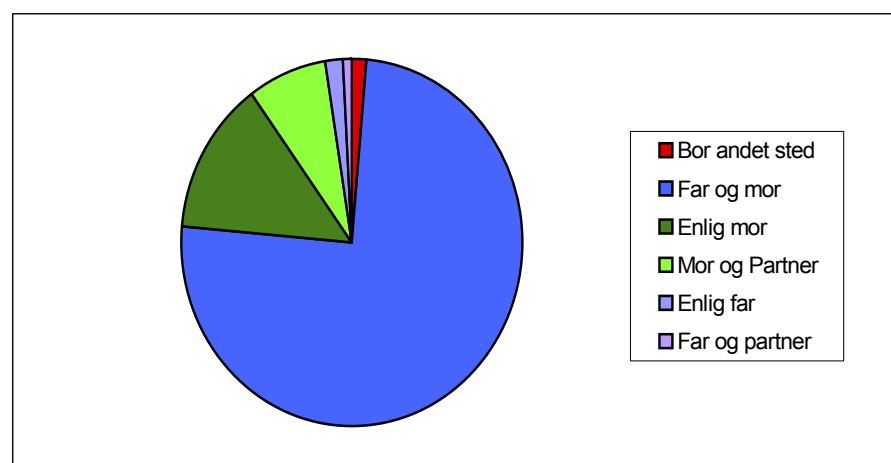
Figur 1: Skilsmisser per 100 bestående ægteskaber, 1900-2002. (Fra Christoffersen, 2004).

Figur 2. Procent skilte i forhold til længden af ægteskaber for ægteskaber indgået i 1950, 1960, 1970, 1975, 1980 and 1985. (Fra Christoffersen, 2004).

Forklaringerne på det øgede antal skilsmisser kan findes i overordnede forklaringsrammer som kvinders frigørelse og indgang på arbejdsmarkedet, som har gjort det socialt og økonomisk muligt for kvinder at blive skilt (Beck, 1997; Castells, 1997). På det individuelle plan er forklaringerne imidlertid anderledes, og det er således ikke de bedst uddannede kvinder der oftest skilles. Derimod viser flere undersøgelser, at lav indkomst og social usikkerhed forøger risikoen for skilsmisser (Christoffersen, 2004), ligesom mange (17-25%) fraskilte kvinder angiver vold som en del af baggrunden for deres skilsmisse (Koch-Nielsen, 1983; Heide Ottosen, 1997).

Ved skilsmisser og opløsning af parforhold er der ofte børn involveret. Ud fra computersimulering af registerdata er det estimeret at 35-40% af alle danske børn vil opleve, at deres forældre bliver skilt (Christoffersen 2004). Tages der et øjebliksbillede over danske børns familiestatus ses det dog, at det almindeligste stadig er, at børn bor sammen med begge deres forældre (se figur 3).

Figur 3. Hvem bor danske børn sammen med? (Statistikbanken.dk, 2001).

Det foregående omhandler situationen i Danmark. Før vi går videre til at se på den internationale litteratur om bolig og skilsmisse, kan det derfor være relevant at sammenligne den danske situation med andre udvalgte vestlige lande. Tabel 1 gengiver skilsmisserater for forskellige lande. Metoden der bruges til at beregne skilsmisseraten her, er ikke umiddelbart sammenlignelig med de foregående metoder, men tabellen giver et billede af, at Danmark

ligger i den høje ende hvad angår skilsmisser dog langt overgået af USA, hvor skilsmisser er endnu mere udbredte (Castells, 1997).

Tabel 1: Tendenser i skilsmisserater per 100 ægteskaber i udvalgte vestlige lande. Baseret på (Castells 1997, p.140).

Land	1970	1980	1990
Danmark	25.1	39.3	44.0
England og Wales	16.2	39.3	41.7
Frankrig	12.0	22.2	31.5
Grækenland	5.0	10.0	12.0
Holland	11.0	25.7	28.1
Sverige	23.4	42.2	44.1
USA	42.3	58.9	54.8

Den internationale litteratur omkring bolig og skilsmisse

Internationale studier omkring skilsmisse og bolig har interesseret sig for hvilken betydning skilsmisser har på det samlede boligmarked, om boligmarkedet tilbyder tilstrækkelige muligheder for fraskilte, samt for sociale aspekter af forskellige boligformer i forbindelse med skilsmisse (Holmans, 2000; Dieleman and Schouw, 1989; McCarthy and Simpson, 1991; Symon, 1990; Feijten, 2005).

I et Hollandsk surveystudie beskrives det, at de første 6 måneder efter et par er flyttet fra hinanden oftest er præget af midlertidige boligløsninger som fx at bo hos familie eller venner (Dieleman and Schouw, 1989). Herudover konkluderer de, at 6 til 7 år efter skilsmissen vil 65% af de fraskilte have fundet en ny partner at bo sammen med, således at det samlede ekstraboligbehov pga. skilsmisse kun er for de resterende 35%. Samme studie konkluderer desuden, at specielt for kvinder, der ikke finder en ny partner igen, vil skilsmissen typisk føre til, at deres boligsituation bliver markant dårligere.

I et omfattende engelsk surveystudie fulgte man boligkarrieren for 640 fraskilte over en treårig periode (McCarthy and Simpson, 1991). Også her konkluderes det, at den, eller de første flytninger oftest må karakteriseres som midlertidige nødløsninger på et boligproblem, og 20 – 35% flytter midlertidigt ind hos venner eller familie. Ses der på flytninger til mere permanente boligløsninger viser det sig her, at kvinderne i 41% af skilsmisserne er dem der flytter. Kvinderne bliver kun boende i den fælles bolig, i de tilfælde, hvor de har forældremyndigheden over børnene, hvorimod fædrene altid bliver boende, hvis de har forældremyndigheden. I 10% af skilsmisserne er det begge parter der flytter ved skilsmissen. I denne undersøgelse ses der også på, hvilke boligtyper der flyttes til og fra. Fraskilte fra ejerboliger flytter oftest til ejerboliger, om end ofte i lidt mindre ejerboliger end den fælles, og særligt kvinder fra den sociale boligsektor flytter oftest igen til en bolig indenfor den sociale sektor. Helt generelt er ejerboliger og den sociale sektor, der hvor flest af de fraskilte bor, hvorimod meget få fraskilte bor i den private udlejningssektor, også selv om en del boede i denne sektor før skilsmissen. Skal der opgøres vindere og tabere i spørgsmålet om bolig og skilsmisse, så peger dette studie på, at kvinder der har forældremyndigheden, samt mænd der ikke har forældremyndigheden, er de grupper, der står dårligst rent bolig-mæssigt efter en skilsmisse, hvilket jo samtidig er de absolut største grupper af fraskilte.

Hovedparten af den internationale litteratur omkring skilsmisser fokuserer således på de kvantitativt registrerbare følger af skilsmissen for boligsituationen. Et enkelt studie ser dog på de mere følelsesmæssige aspekter af skilsmissen i forhold til boligen, og undersøger bl.a. hvordan boligen kan bidrage til enten at producere eller reducere stressniveauet både før, under og

efter skilsmissen (Anthony, 1997). Studiet bygger på en forståelse af, at boligen, omgivelserne, hver af forældrene samt børnene tilsammen danner et hjem. I de forskellige faser af skilsmissen kan relationen mellem hver af de tre parter og boligen analyseres, idet parterne ofte vil opfatte boligsituationen vidt forskelligt. Som eksempler på, hvordan boligen kan bidrage til at producere stress før skilsmissen, nævnes fx konfliktsituationer omkring vedligeholdelsen af enfamiliehuse eller dårlige pladsforhold i små lejligheder. Som eksempler på, hvordan boligen i selve skilmissesituationen kan bidrage negativt, gives eksempler på, at det at finde en ny bolig er en svær og stressende proces. Og endelig fortælles der om svære følelser over for boligen efter skilsmissen, både for den der bliver boende alene i den tidligere fælles bolig, eller for den der må flytte fra noget der måske har været drømmeboligen.

Forskningsspørgsmål og hypoteser

Med udgangspunkt i den etablerede viden om de danske skilsmisser, samt resultater fra den internationale litteratur om bolig og skilsmisse, er der tre hovedspørgsmål, som det er valgt at arbejde med i analysen af registerdatabasen over par, der er flyttet fra hinanden.

- 1 Hvem flytter fra den fælles bolig, manden eller kvinden, og hvilke faktorer har indflydelse på dette spørgsmål?
- 2 Hvilke typer af bolig flyttes der til, for forskellige typer af fraskilte, og herunder omfanget og typen af midlertidige boligløsninger?
- 3 Hvor langt væk fra den tidligere bolig flyttes der?

For alle tre spørgsmål arbejdes der med en række forklarende variable som inkluderer de fraskiltes socio-økonomiske forhold, samt oplysninger om deres boligsituation før og efter flytningen.

Ud over disse forskningsspørgsmål er der i forhold til de kvalitative interview opstillet en række spørgsmål, der skal indkredse relationen mellem beboere og bolig i forbindelse med en skilsmisse. For de der bliver boende, drejer det sig om i hvor høj grad den fælles bolig rummer minder om det fælles liv, som det kan være svært at leve i alene, eller sammen med en ny partner. For de der flytter drejer det sig om, hvordan det er at skilles, ikke bare fra en partner, men også fra en bolig, og hvordan det er at skulle opbygge hjemfølelse et nyt sted, samt ikke mindst de følelsesmæssige omkostninger i forbindelse med midlertidige boliger.

Metode og data

For at undersøge boligsituationen i forbindelse med opløsning af parforhold er der etableret en database der indeholder informationer om personer der er flyttet fra deres partner, samt om deres boligsituation før og efter flytningen. Databasen er baseret på udtræk fra Danmarks Statistik om personer/husstande, der flyttede i perioden mellem 1/1 2002 og 1/1 2003.

Databasebeskrivelse

Ud af et samlet antal personflytninger på 1.391.124 (inkluderer alle personer der flyttede, også børn), er datamaterialet indsnævret til at omfatte de flytninger der indebærer, at et parforhold opløses. Da en stor del af danske husstande består af par der ikke er gift, omfatter analysen ikke kun familieopløsninger, der er defineret ved juridiske skilsmisser, men alle de tilfælde hvor et par, der har været registreret på samme adresse, flytter fra hinanden. Definitionen af et par hviler på Danmarks Statistiks definition¹, der indbefatter: gifte, registrerede partnerskaber, samlevende par (par med fælles børn), samboende par (par der ikke har fælles børn, ikke er nært beslægtede og hvor der ikke er mere end 15 år mellem parterne). Da det samtidig er en forudsætning for at være separeret, at man ikke bor på samme adresse "fanger" denne definition familieopløsningerne i den indledende fase, der ofte ligger op til et år før selve den juridiske skilsmisse. På trods af den juridiske distinktion bruges begrebet skilsmisse i det følgende, til at betegne familieopløsninger af denne karakter.

I tilfælde hvor den ene af parterne flytter fra den fælles bolig til en eller anden form for døgninstitution (plejehjem o.l.), er parret fjernet fra datamaterialet. Indsnævringen af registerudtrækkene resulterer i et datasæt der indeholder 84.366 individer og oplysninger om deres boligsituation, husstande og personoplysninger før og efter flytningen/skilsmissen. Det er med andre ord 42.183 skilsmisser der danner grundlaget for den videre analyse.

Metode

Analysen af databasen er gennemført ved hjælp af SPSS analyseprogram. For to af de tre hovedspørgsmål, vedrørende hvem der flytter og hvor man flytter her, er der opstillet en logistisk regressionsanalyse baseret på 'odds ratios' for hver af de uafhængige variable. Det tredje hovedspørgsmål, omkring hvor langt man flytter fra sin tidligere bolig, er besvaret ved hjælp af krydstabeller.

Karakteristik af de opløste familier

I det følgende gives et overblik og en karakteristik af de personer der indgår i den etablerede database. Alle beskrivelser baserer sig på situationen før parforholdets opløsning

Som man kan forvente, er andelen af mænd og kvinder der oplever et familiært opbrud ca. lige store. Da registrerede partnerskaber dog også ind-

¹ <http://www.dst.dk/Vejviser/dokumentation/Varedeklarationer/emnegruppe/emne.aspx?sysrid=761>

går i data, er der ikke nødvendigvis præcist lige mange af hver. Kønsfordelingen ses i tabel 2.

Tabel 2. Kønsfordeling i databasen over personer der er flyttet fra hinanden.

	Antal	Procent
Mand	42.176	50
Kvinde	42.190	50
Total	84.366	100

Aldersfordelingen i henholdsvis data og befolkningen som helhed ses i tabel 3. Det fremgår her, at de to yngste aldersgrupper er overrepræsenteret og de ældre underrepræsenteret i skilsmisdataene. Dette svarer da også overens med anden statistik på området, der viser at skilsmissehyppigheden falder desto ældre parterne og forholdet er. Den store andel af 17-24 årige der skilles skal ydermere ses i lyset af, at mange i denne aldersgruppe endnu er singler.

Tabel 3. Aldersgrupper data og i befolkningen som helhed

	Aldersfordeling i befolkningen		Aldersfordeling i data	
	Antal	Procent	Antal	Procent
17-24	482.455	11	15.172	18
25-34	768.136	18	32.849	39
35-49	1.172.801	28	26.096	31
50-66	1.124.303	26	8.345	10
67+	699.393	16	1.904	2
Total	4.247.088	100	84.366	100

Bruttoindkomsten for de husstande der indgår i databasen ses i tabel 4 opdelt i 200.000 kroners grupper. Som det fremgår, ligger knap 65 pct. af husstandene på en bruttoindkomst mellem 200.000 og 600.000. Den gennemsnitlige bruttohusstandsindkomst for husstandene i datamaterialet ligger på 423.278 kr., til sammenligning ligger det tilsvarende gennemsnit for par på landsplan det samme år på 488.889 kr. (statistikbanken). Den gennemsnitlige indkomst for de par der oplevede en familieopløsning, er således lidt under landsgennemsnittet.

Tabel 4. Familieopløsninger fordelt på husstandens bruttoindkomst.

	Antal	Procent
Under 200.000	9.742	11,5
200.000-400.000	32.872	39,0
400.000-600.000	29.472	34,9
600.000-800.000	8.420	10,0
800.000-1.000.000	2.204	2,6
1 mio. og derover	1.656	2,0
Total	84.366	100,0

Tabel 5. Familieopløsninger fordelt på socialgrupper og sammenholdt med landsgennemsnit.

	Antal	Procent	Procent landssnit
Andet	2.028	2,4	1,3
Førtidspensionister	2.997	3,6	5,5
Kontanthjælpsmodtagere	5.096	6,0	2,0
Folkepensionister	2.642	3,1	23,9
Arbejdsløse	9.062	10,7	4,3
Studerende	13.180	15,6	5,4
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	12.880		
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	20.484	58,5	57,6
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	15.976		
Total	84.345	100,0	100,0

De opløste familiers fordeling på socialgrupper fremgår af tabel 5. Sammenlignes med landsgennemsnittet ses det, at studerende og arbejdsløse er overrepræsenteret blandt de skilte, hvorimod folkepensionister er underrepræsenteret, hvilket jo i høj grad hænger sammen med aldersfordelingen. Boligsituationen før opløsningen af parforholdet er vist i tabel 6. Det ses her, at privat udlejning og andel udgør en markant andel af den samlede type af boliger, som de opløste familier boede i før bruddet. Til sammenligning udgør denne boligtype ca. 20% af den samlede boligmasse, hvorimod parcelhusene i den samlede boligmasse udgør næsten halvdelen af alle boliger, hvor den i databasen kun udgør ca. 30%.

Tabel 6. Familieopløsninger fordelt på boligtyper før brud.

	Antal	Procent
Almen	18.756	22,2
Privat udlejning+andel	31.880	37,8
Ejerlejligheder	5.866	7,0
Ejerbolig i enfamiliehuse	26.133	31,0
Andre boligtyper	1.731	2,1
Total	84.366	100,0

Omkring 30% af de opløste parforhold der indgår i databasen har et eller flere fælles børn (se tabel 7), og i ca. 40% af de opløste familier er der børn der enten er fælles eller den ene af parternes (se tabel 8).

Tabel 7. Antal personer i de opløste husstande fordelt på antal Fælles børn.

Antal fælles børn	Antal	Procent
0	58.572	69,4
1	12.418	14,7
2	10.430	12,4
3	2.330	2,8
4 eller flere	430	0,7
Total	84.366	100,0

Tabel 8. Antal personer i de opløste husstande fordelt på samlet antal børn i husstanden.

Antal børn i husstanden	Antal	Procent
0	50.213	60,0
1	14.396	17,2
2	13.930	16,6
3	3.986	4,8
4 eller flere	866	1,4
Total	83.727	100,0

Tal fra Danmarks statistik viser, at der den 1/1 2003 var 1.320.949 parfamilier i Danmark (Danmarks Statistik, 2003, side 12). Af disse par var der godt 40 pct. der havde børn, et forholdstal der altså svarer til andelen af opløste par med børn i denne database. Sammenholder man dernæst antallet af par med og uden børn med det samlede antal af bestående par i året 2002, viser det sig at være 3 pct. af de bestående par der opløses i begge grupper.

I tabel 9 og 10 ses, hvordan de opløste familier fordeler sig i forhold til henholdsvis bystørrelse og regioner.

Tabel 9. Familieopløsninger fordelt på bystørrelser.

	Antal	Procent
Hovedstadsområdet	22.603	27,0
By med >100.000 indbyggere	11.710	14,0
By med 50.000-99.999 indbyggere	3.668	4,4
By med 20.000-49.999 indbyggere	13.318	15,9
By med 10.000-19.999 indbyggere	6.484	7,7
By med 5.000-9.999 indbyggere	4.712	5,6
By med 1.000-4.999 indbyggere	8.619	10,3
By med 500-999 indbyggere	2.389	2,9
By med under 500 indbyggere	1.973	2,1
Landdistrikt	8.251	9,9
Total	83.727	100,0

Tabel 10. Familieopløsninger fordelt på regioner.

Regioner	Antal	Procent
Hovedstadsregion	27.119	32,1
Øvrige Sjælland mv.	13.045	15,5
Fyn	7.426	8,8
Østjylland	16.741	19,8
Viborg, Ringkøbing og Nordjylland	13.561	16,1
Sønderjylland og Ribe	6.474	7,7
Total	84.366	100,0

Hvem flytter?

I det følgende vil vi se på, hvem det er der flytter i forbindelse med opløsningen af familien. I første omgang ses der på, om en eller begge parter flytter og dernæst ses der, for den gruppe af opløste familier hvor kun den ene part er flyttet, i hvilke tilfælde manden henholdsvis kvinder flyttede.

Flytter en eller flytter begge?

Af de 42.183 skilsmisser der var i løbet af 2002 fraflyttede den ene part i godt 70% af tilfældene og i ca. 30% af tilfældene flyttede begge parter fra adressen (se tabel 11). På personniveau svarer det til at godt 65% af alle personerne i datamaterialet flyttede og de resterende 35% ikke flyttede (se tabel 12).

Tabel 11. Husstande hvor en eller begge parter fraflyttede den fælles bolig.

	Antal	Procent
En flyttet	29.476	69,9
Begge flyttet	12.707	30,1
Total	42.183	100,0

Tabel 12. Person flyttet eller ikke flyttet fra den fælles bolig.

	Antal	Procent
Ikke flyttet	29.476	34,9
Flyttet	54.890	65,1
Total	84.366	100,0

Model for om en eller begge flytter

Hvis man betragter flytningerne på husstands niveau, kan man vha. logistisk regression få indblik i hvilke faktorer, der har betydning for, om en eller begge parter flytter fra husstanden. Modellens afhængige variable beskriver om en eller begge parter er fraflyttet den fælles adresse.

Følgende variable er medtaget i modellen:

- Socialgruppe
- Alder
- Hvor vidt man har fælles børn
- Boligtype
- Bystørrelse
- Ældste hjemmeboende barns alder

Det datamateriale der arbejdes med til denne analyse er på husstands niveau, men en del af de forklarende variable er oprindeligt knyttet til en af de to personer på adressen. Disse variable er tilpasset husstands niveauet ved at: 1) Den højeste socialgruppe i husstanden bliver husstandens socialgruppe variabel. 2) Den ældste persons alder bliver husstandens aldersvariabel. Resultaterne fra den logistiske analyse baseres på "odds ratios" for hver af de uafhængige variable i analysen. Tallene viser, hvor meget sandsynligheden for at begge flytter, ændrer sig, når værdien af en uafhængig variabel

ændres med en enhed. Resultaterne præsenteres som den procentdel sandsynligheden ændres med.

I denne model er nogle relevante variable valgt fra, da de er korrelerede med andre af de medtagne variable. Det drejer sig om uddannelsesniveau og husstandsbruttoindkomst, der begge indgår i socialgruppevariablen, samt om region der er korreleret med bystørrelsesvariablen.

Tabel 13. Logistiske regressionsparametre for model der beskriver de øgede sandsynligheder for at begge fraflytter fællesadressen.

	Forskel i pct. mellem reference og aktuelle gruppe
<u>Socialgruppeinddeling</u>	
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	Reference
Andet	293
Førtidspensionister	*
Kontanthjælpsmodtagere	55
Folkepensionister	62
Arbejdsløse	23
Studerende	*
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	18
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	*
<u>Alder</u>	
Alder	-3
<u>Fælles børn</u>	
Ingen fælles børn	Reference
Har fælles børn	-16
<u>Boligtpe</u>	
Almene	Reference
Privat udlejning+andel	60
Ejerlejligheder	23
Ejerbolig i enfamiliehuse	34
Andre boligtyper	167
<u>Bystørrelse</u>	
Hovedstadsområdet	Reference
By med >100.000 indbyggere	86
By med 20.000-99.999 indbyggere	132
By med 1000-19.999 indbyggere	143
Landdistrikter og byer med under 1000 indbyggere	102
<u>Ældste hjemmeboende barn</u>	
Ingen børn	Reference
Under 7 år	*
7 eller derover	-19
<u>KONSTANT</u>	
Konstant	-36
Nagelkerke R2	0,096
Korrekt forudsagte cases	71,4%

* Markerer at det udeladte tal ikke er signifikant.

Indledningsvis kan vi konstatere, at R2 er forholdsvis lav, hvilket betyder at andre forhold end modellens variable også må have forholdsvis stor betydning. I variabelen der beskriver forskellene mellem socialgrupper er referencen "Beskæftiget i højeste indtægtsgruppe". Overordnet forklarer socialgruppen en del af variationen i data, men det er ikke alle grupper der er sig-

nifikant forskellige fra referencen. De grupper der skiller sig ud, har imidlertid alle en større sandsynlighed for at begge flytter fra den fælles bolig. Der er med andre ord størst sandsynlighed for, at en bliver boende i den fælles bolig, hvis en af personerne er beskæftiget i den højeste indtægtsgruppe, og det er de, der er uden for arbejdsmarkedet, der har størst sandsynlighed for at begge må flytte.

Modellens aldersvariabel refererer til den ældste person i husstanden. Da denne variabel er på intervallskalaniveau skal de -3,5 pct. forstås som den ændring i sandsynligheden for at begge flytter, der sker for hvert år personen bliver ældre. Sandsynligheden for at en bliver boende, stiger således med alderen.

Hvis parret havde fælles børn i husstanden inden familieopbruddet, er der 16 pct. mindre sandsynlighed for at begge flytter fra adressen i forhold til hvis de ikke havde fælles børn.

Den boligtype, hvor det ifølge modellen er mest sandsynligt, at en af personerne bliver boende, er de almene boliger. Alle de øvrige grupper har ifølge modellen større sandsynlighed for at begge flytter. Det mest iøjnefaldende udslag giver "Andre boligtyper" (lejet værelse mv.), hvor der er næsten tre gange så stor sandsynlighed for at begge flytter som i de "Almene boliger". Det er imidlertid svært at tolke noget ud af denne forskel, idet denne boligkategori er ret uspecifik.

Sandsynligheden for at begge flytter fra den fælles bolig er mindst i hovedstadsområdet, i byer af alle andre størrelser er der halvanden til to gange så stor sandsynlighed for at begge flytter.

For variabelen ældste hjemmeboende barn er der ifølge modellen ingen forskel på sandsynligheden for at begge flytter, hvis man ingen hjemmeboende børn har, og hvis barnet er under 7 år. Er barnet imidlertid over 7 år falder sandsynligheden for at begge flytter. Har man et barn i skolealderen, er der med andre ord oftere en af parterne der bliver boende i den fælles bolig.

Opsummerende kan vi sige, at de ældste par, med hjemmeboende skolebørn, i hovedstadsområdet, som enten bor i almene boliger eller er beskæftiget i højeste indtægtsgruppe har størst sandsynlighed for, at en af parterne bliver boende efter bruddet.

Flytter manden eller kvinden?

Når vi nu har set på, hvilke faktorer der spiller ind på hvor vidt en eller begge flytter fra den fælles bolig, er det nærliggende også at undersøge, hvem det er der bliver og hvem det er der flytter. Projektets arbejdshypotese er, at der er kønsspecifikke forskelle. Lad os derfor først se på den generelle fordeling af hvem der bliver og hvem der flytter fordelt på køn. Som det fremgår af tabel 14 er der en lille overvægt af kvinder der flytter, knap 68 pct. i forhold til godt 63 pct. af mændene. Hvis vi imidlertid udelukkende ser på de par, hvor kun den ene flyttede fra det fælles hjem, bliver billedet mere markant. Nu viser det sig, at 54 pct. af kvinderne mod kun 46 pct. af mændene flytter (se tabel 15).

Tabel 14. Personer der flyttede i forbindelse med et familieopbrud fordelt på køn.

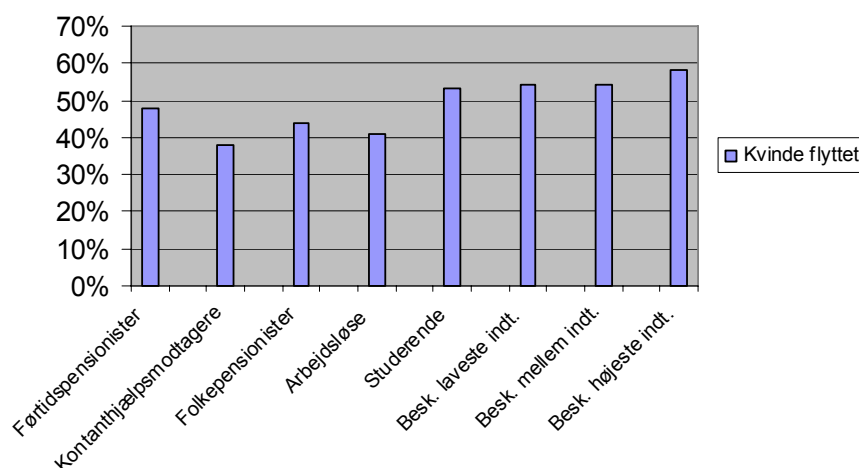
		Ikke flyttet	Flyttet	Total
Mand	Antal	15.809	26.367	42.176
	% af Mænd	37,5%	62,5%	100,0%
Kvinde	Antal	13.667	28.523	42.190
	% af Kvinder	32,4%	67,6%	100,0%
Total	Antal	29.476	54.890	84.366
	% af Total	34,9%	65,1%	100,0%

Tabel 15. Personer der flyttede i forbindelse med et familieopbrud, når kun en flyttede fra husstanden, fordelt på køn.

		Ikke flyttet	Flyttet	Total
Mand	Antal	15.809	13.662	29.471
	% af Mænd	53,6%	46,4%	100,0%
Kvinde	Antal	13.667	15.814	29.481
	% af Kvinder	46,4%	53,6%	100,0%
Total	Antal	29.476	29.476	58.952
	% af Total	50,0%	50,0%	100,0%

Kønssforskellen kommer endnu tydeligere til udtryk, når der skelnes mellem de forskellige socialgrupper. Figur 4 viser de kønsspecifikke procentfordelinger for hvem der flytter i forskellige socialgrupper i de tilfælde, hvor kun én af parterne flytter. Figuren vises for kvinderne.

Den højeste fraflytningsfrekvens for kvinder er, når husstandens socialgruppe er "Beskæftiget i højeste indtægtsgruppe", omvendt flytter færrest kvinder (og dermed flest mænd), når husstandens højeste socialgruppe er "Kontanthjælpsmodtager". Det vil med andre ord sige; I de velstillede familier er det mændene der bliver boende, mens det i de mere ressourcetsvage familier er kvinderne, der bliver boende.

Figur 4. I hvor mange procent af de skilsmisser, hvor den ene part bliver boende, er det kvinden der flytter, fordelt på husstandens socialgruppe.

Model for om manden eller kvinden flytter

I det følgende vil vi undersøge, hvilke faktorer der for henholdsvis mænd og kvinder spiller ind i forhold til, at man flytter, og der opstilles derfor en logistisk model. Datamaterialet begrænses nu til at omfatte de familieopløsninger, hvor den ene er blevet boende, og i modsætning til den tidligere analyse der blev lavet på husstandsniveau ser vi nu på individniveauet. Desuden er datamaterialet opdelt på mænd og kvinder, således at der konstrueres to parallelle modeller.

De forklarende variable der vælges at arbejde med er på individniveau:

- Alder
- Socialgruppe
- Boligtype
- Bystørrelse
- Ældste hjemmeboende barns alder
- Hvor vidt der er børn på den nye adresse.

Ligesom i den foregående analyse er "Alder" på intervallskalaniveau, "Køn" og "Børn på ny adresse" variablene er binære og de resterende variable er nominelle med op til 9 kategorier.

I fortolkningen af tabel 16 er det vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om to separate modeller, en for hvert køn. Søjlerne for de to køn skal altså ikke sammenlignes direkte med hinanden, men for hvert køn sammenlignes hver variabel med referencen for variabelen. Endvidere ses det for både modellen for mænd og for kvinder, at R2 er forholdsvis høj, hvilket betyder at der er en rimelig god forklaringskraft i den samlede mængde af medtagne variable.

Tabel 16. Tabellen viser hvorledes sandsynligheden for at flytte ændrer sig for hhv. kvinder og mænd.

	Procentvise forskelle mellem grupper for hhv. kvinder og mænd	
	Kvinder	Mænd
<u>Alder</u>		
Alder	-2,9	0,6
<u>Socialgruppe</u>		
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	Reference	Reference
Andet	46,5	92,0
Førtidspensionister	57,2	24,7
Kontanthjælpsmodtagere	62,9	86,0
Folkepensionister	23,9	119,0
Arbejdsløse	46,1	49,4
Studerende	51,5	33,4
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	43,6	20,5
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	28,0	19,9
<u>Børn på adressen før brud</u>		
Ingen børn	Reference	Reference
Under 7 år	-30,2	95,2
7 eller derover	-26,5	122,9
<u>Boligtpe</u>		
Almene	Reference	Reference
Privat udlejning+andel	57,0	-33,1
Ejerlejligheder	189,0	-59,7
Ejerbolig i enfamiliehuse	394,6	-70,7
Andre boligtyper	48,9	-47,4
<u>Bystørrelse</u>		
Hovedstadsområdet	Reference	Reference
By med >100.000 indbyggere	*	-8,4
By med 20.000-99.999 indbyggere	*	-8,3
By med 1000-19.999 indbyggere	16,9	-17,6
Landdistrikter og byer med under 1000 indbyggere	73,3	-47,1
<u>Børn på adressen efter brud</u>		
Ingen børn på ny adresse	Reference	**
Børn på ny adresse	-37,4	
<u>Konstant</u>		
Konstant	33,2	-12,2
Nagelkerke R2	0,161	0,135
Korrekt forudsagte cases	64%	63,6%

* Markerer at det udeladte tal ikke er signifikant. **Markerer at hele variabelen er insignifikant og derfor fjernet fra modellen.

Det ses, at for kvinder betyder alderen, at de flytter mindre desto ældre de bliver, hvorimod sandsynligheden for at mænd flytter i forbindelse med opløsningen af et parforhold stiger med alderen.

For socialgruppe gælder der for begge køn, at de der er beskæftiget med høj indtægt i højere grad end alle andre socialgrupper bliver boende. For kvinder har kontanthjælpsmodtagere den største sandsynlighed for at flytte, men alle grupperne har mellem 24 og 63 pct. større sandsynlighed for at flytte end referencegruppen 'Beskæftiget i højeste indtægtsgruppe'. For mænd er det folkepensionisterne der har størst sandsynlighed for at flytte, og det er karakteristisk, at grupperne spreder sig over et bredere spektrum fra 20 til 119 pct.

For variabelen 'Børn på adresse før' viser der sig en markant forskel mellem kvinder og mænd. For kvinder falder sandsynligheden for at man flytter med omkring 30 pct. hvis man har børn uanset deres alder, hvorimod mænds sandsynlighed for at flytte fordobles, hvis man har børn boende før skilsmissen.

Boligtypen man flyttede fra har også forskellig betydning for mænd og kvinder. For kvinder er der størst sandsynlighed for at blive boende hvis den tidligere boligtype er almen, for mænd er sandsynligheden for at flytte størst i denne gruppe, og mindst hvis han kommer fra en ejerbolig der er et enfamiliehus.

Hvad angår bystørrelsen, så viser modellen for kvinder ingen forskel på, om man bor i hovedstadsområdet eller i større byer. I landdistrikter er der imidlertid 73 pct. større chance for, at man som kvinde flytter, end der er i hovedstadsområdet. For mændene er billedet omvendt, de flytter oftest i hovedstadsområdet og sandsynligheden for at flytte falder, desto mindre byer de kommer fra.

Endelig er der spørgsmålet om, hvor vidt man har børn på efteradressen. Denne variabel viser sig ikke at have betydning for mænd, hvorimod kvinder i langt højere grad bliver boende, hvis de har børn boende hos sig på adressen efter bruddet.

Hvad flyttes der til?

Det er i de foregående kapitler blevet undersøgt, hvilke faktorer der spiller ind i forhold til om en eller begge flytter fra den fælles bolig, og hvilke faktorer der spiller ind på, om det er kvinden eller manden der flytter, når kun den ene flytter. Det næste spørgsmål der melder sig er, hvor man flytter hen og i hvilket omfang denne flytning er permanent eller er en midlertidig boligløsning. I det følgende vil vi først undersøge spørgsmålet om midlertidige boligløsninger og dernæst vende tilbage til, hvor man flytter hen, når vi udelukkende ser på de mere permanente boligsituationer.

Midlertidige boligløsninger

Når en husstand opløses, er der ofte et akut behov for at finde et andet sted at bo. Situationens særlige karakter gør, at der ofte skal findes en midlertidig løsning på boligbehovet, frem for at vente med at flytte fra den fælles bolig, til man har fundet en mere langsigtet løsning.

Af de 54.890 personer der flyttede på grund af en familieopløsning i løbet af 2002, var der 26.573 personer der var flyttet igen i løbet af 2003, svarende til 48,4% af de der flyttede i første omgang (se tabel 17). I tabel 17 ses endvidere, at en del (7.893) af de der ikke flyttede i første omgang i 2002, året efter var fraflyttet den tidligere fælles bolig svarende til, at 27% af de der i udgangspunktet blev boende året efter, var flyttet. Denne gruppe af førsteangsflyttende i 2003 beskrives nærmere i et efterfølgende afsnit.

Genflytninger sker tilsyneladende lige ofte for mænd og kvinder, idet de hver stod for 50 pct. Der er imidlertid flere kvinder end mænd der i udgangspunktet fraflytter den fælles bolig, altså flere flyttende kvinder end mænd. Hvis man udelukkende ser på gruppen af flyttede personer, viser det sig at 50,2 pct. af de mænd der var flyttet en gang flyttede igen, imod kun 46,8 pct. af de flyttede kvinder. Når kvinder flytter fra en fælles bolig flytter de altså i højere grad end mænd til en mere permanent bolig løsning. (Ikke gengivet i tabel).

Tabel 17. Tabellen viser hvor mange der flyttede i 2002 (i forbindelse med familieopbruddet) og hvor mange der flyttede året efter.

	Ikke flyttet 03	Flyttet 03	Total
Ikke flyttet 02	21583	7893	29476
Flyttet 02	28317	26573	54890
Total	49900	34466	84366

I det følgende vil de midlertidige boligsituationer blive yderligere belyst, idet vi først ser på den gruppe som flyttede hjem til deres forældre som en akut boligløsning. Ud over at flytte hjem til forældre er der også mulighed for at flytte midlertidigt ind hos venner og bekendte, vi vil derfor se nærmere på, hvilken betydning den husstandstype der flyttes til, har for hvor permanent boligløsningen er. Endelig vil vi også se nærmere på dem der i første om-

gang blev boende i den fælles bolig, men som var flyttet året efter, og for hvem det at blive boende i den fælles bolig altså var en midlertidig løsning.

Flytninger til forældre

10 pct. af de personer der flyttede i forbindelse med en familieopløsning flyttede ind hos deres forældre (se tabel 18). Man kan forestille sig, at det at flytte ind hos forældrene for flertallet kun er en midlertidig løsning, og måske endda for nogle blot en proformaadresse. Hvis dette er tilfældet, vil en stor del af de der flytter ind hos forældre flytte ud igen i løbet af det efterfølgende år, når man har haft tid til at få styr på en mere permanent boligløsning.

Tabel 18. Tabellen viser hvor mange der flyttede ind hos forældre.

	Flyttet i 2002	% af flyttet 2002
Til forældre	5.467	10
Ikke til forældre	49.423	90
Total	54.890	100

Tabel 19. Genflytninger i 2003, fordelt på hvorvidt den første flytning var til forældre eller ej

		Ikke flyttet 2003	Flyttet 2003	Total
Første flytning til forældre	Total	1.870	3.597	5.467
	%	34	66	100
Første flytning ikke til forældre	Total	26.447	22.976	49.423
	%	54	46	100
Total	Total	28.317	26.573	54.890
	%	52	48	100

Som det fremgår af tabel 19, flyttede 2/3 af de der i første omgang var flyttet ind hos forældrene ud igen i løbet af 2003. Som det var forventet, er denne andel af genflytninger markant større end for gruppen af flyttede som helhed.

I tabel 20, 21, 22 og 23 ses det hvordan køn, alder, socialgruppe og hvorvidt man har børn, fordeler sig for den gruppe der flytter hjem til deres forældre i forbindelse med en skilsmisse. Det er i højere grad mænd end kvinder, der flytter hjem til deres forældre, og det er i højere grad i de skilsmisser, hvor der ikke er fælles børn, at man gør det, særligt for kvindernes vedkommende. Det er, ikke overraskende, i højere grad de yngre end de ældre, der flytter ind hos deres forældre. Hvad angår socialgrupperfordelingen er det primært de, der er beskæftiget i den laveste og mellemste indtægtsgruppe og de studerende, der er overrepræsenteret i gruppen af personer der flytter ind hos forældrene i forhold til den overordnede fordeling i datamaterialet. Modsat er pensionister, kontanthjælpsmodtagere, førtidspensionister og de der er beskæftiget i den højeste indtægtsgruppe underrepræsenteret.

Tabel 20. De der flytter ind hos forældre, fordelt på køn.

	Antal	Procent
Mand	3180	58,2
Kvinde	2287	41,8
Total	5467	100

Tabel 21. De der flytter ind hos forældre, fordelt på køn og om man har fælles børn.

	Ingen fælles børn	Mindst et fælles barn	Total
Mand	72,60%	27,40%	100%
Kvinde	84,20%	15,80%	100%
Total	77,40%	22,60%	100%

Tabel 22. De der flytter ind hos forældre, fordelt på aldersgrupper.

Alder	Antal	Procent	Procent i samlet datasæt
17-24	2342	42,8	18
25-34	2398	43,9	39
35-49	721	13,2	31
50-66	6	0,1	10
Total	5467	100	98

Tabel 23. De der flytter ind hos forældre, fordelt på socialgrupper.

	Antal	Procent	Procent i samlet datasæt
Andet	180	3,3	2,4
Førtidspensionister	50	0,9	3,6
Kontanthjælpsmodtagere	298	5,5	6,0
Arbejdsløse	540	9,9	10,7
Studerende	963	17,6	15,6
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	1244	22,8	15,3
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	1458	26,7	24,3
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	727	13,3	18,9
Total	5460	100	100,0

Flytninger til andre eksisterende husstande

Når man flytter ind hos sine forældre, rykker man i sagens natur ind i en eksisterende husstand, men det er ikke kun i disse tilfælde, at der i forbindelse med skilsmisser flyttes midlertidigt ind i eksisterende husstande. I tabel 24 undersøges det, hvilke typer af husstande der flyttes ind i og eventuelt videre fra. Ikke overraskende er genflytninger langt mindre udbredte blandt de personer der flyttede til en husstand, hvor der ikke var andre voksne end dem selv. Omvendt er genflytninger mest udbredt blandt de personer der flyttede ind i eksisterende blandede husstande, her flytter næsten 60 pct. igen i løbet af det efterfølgende år, kun overgået af hvor mange der flyttede igen efter at være flyttet hjem til forældrene. Endelig er det interessant at bemærke, at en del personer (6030) med det samme flyttede i et nyt parforhold og at 44 pct. af disse flyttede igen i løbet af det efterfølgende år.²

Tabel 24. Hvilke typer af husstande blev der flyttet til i første flytning efter skilsmissen, og hvor stor en andel af disse flyttede igen året efter i 2003.

	Type af husstand der flyttedes til i 2002	Procent af disse, der flyttede igen i 2003
Enlige	51%	36%
Nye par	12%	44%
Blandede husstande	27%	59%
Forældre	10%	66%
Total	100%	48%

² Ifølge DST er familietypen "et samlevende par" kendetegnet ved at parret har mindst et fælles barn (der ikke nødvendigvis bor på adressen). "Samboende par" har ingen fælles børn og er derudover af modsat køn, har under 15 års aldersforskel og er ikke nært beslægtet. Opfylder man ikke disse kriterier registreres man som "to enlige".

Førstegangsflyttende 2003

Der var, som det fremgår af tabel 25, knap 8000 personer der i første omgang blev boende i den fælles bolig, men som i løbet af det efterfølgende år fraflyttede den, og som dermed også kan regnes med blandt de midlertidige boligløsninger. Disse flytninger i "anden omgang" er, som det fremgår af tabel 26, kendetegnet ved at der er flere mænd end kvinder der flytter på dette tidspunkt, hvilket også afspejler, at det i første omgang i højere grad var mændene der blev boende.

Tabel 25. Kønsfordeling for de personer der først flyttede i 2003.

	Antal	Procent
Mand	4188	53,1
Kvinde	3705	46,9
Total	7893	100,0

Aldersfordelingen for de personer der i første omgang blev boende og dernæst flyttede året efter, svarer stort set overens med den overordnede aldersfordeling for personerne i det samlede datamateriale (se tabel 26). Socialgruppedelingen og ejerform før skilsmissen, for dem der flytter i "anden omgang", svarer ligeledes godt overens med den overordnede fordeling i skilsmisdataene (se tabel 27). Det ses i tabel 28, at fordelingen af boligtyper blandt de der flyttede i anden omgang, i høj grad ligner fordelingen for det samlede datasæt. Der er således ingen overrepræsentation af nogen boligtype i forhold til, hvor mange af de der i udgangspunktet blev i den fælles bolig som efterfølgende flyttede. Tabel 29 viser imidlertid, at der er forskel på hvor mænd og kvinder flytter fra i "anden omgang". Kvinderne kommer i langt højere grad end mændene fra almene boliger, og omvendt er der flere mænd end kvinder der flytter fra ejerboliger. Dette afspejler den tendens der er til, at mænd i første omgang bliver boende i ejerboliger og kvinder i almene og udlejningsboliger, som blev beskrevet i foregående kapitel.

Tabel 26. Aldersfordeling for de personer der i første omgang blev boende i den fælles bolig, men som fraflyttede den året efter.

	Antal	Procent
17-24	1307	16,6
25-34	3320	42,1
35-49	2394	30,3
50-66	700	8,9
67+	172	2,2
Total	7893	100,0

Tabel 27. Socialgruppeinddeling for de personer der i første omgang blev boende i den fælles bolig, men som fraflyttede den året efter.

	Antal	Procent	Valide Procent
Andet	222	2,8	2,8
Førtidspensionister	279	3,5	3,5
Kontanthjælpsmodtagere	511	6,5	6,5
Folkepensionister	227	2,9	2,9
Arbejdsløse	892	11,3	11,3
Studerende	1150	14,6	14,6
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	1226	15,5	15,5
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	1894	24,0	24,0
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	1489	18,9	18,9
Total	7890	100,0	100,0
Missing	3	,0	
Total	7893	100,0	

Tabel 28. Ejerformen af den fælles bolig for de personer der i første omgang blev boende i den fælles bolig, men som fraflyttede den året efter.

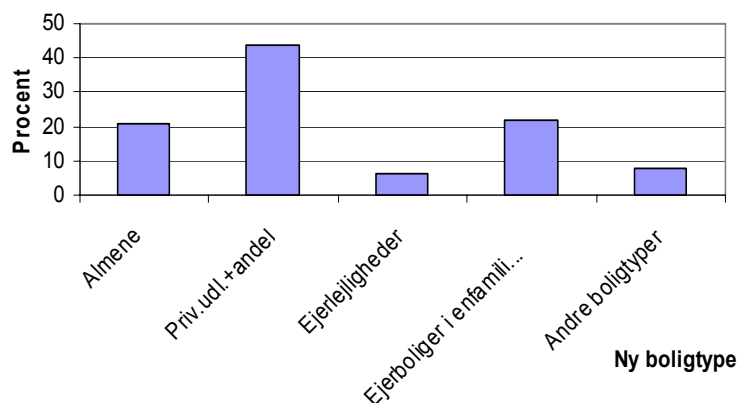
	Antal	Procent
Almene	1733	22,0
Privat udlejning+andel	2912	36,9
Ejerlejligheder	573	7,3
Ejerbolig i enfamiliehuse	2445	31,0
Andre boligtyper	230	2,9
Total	7893	100,0

Tabel 29. Ejerformen for den fælles bolig fordelt på køn for de personer der i første omgang blev boende i den fælles bolig, men som fraflyttede den året efter.

	Mand	Kvinde	Total
Almen	15,80%	28,90%	22,00%
Privat udlejning+andel	35,80%	38,10%	36,90%
Ejerlejligheder	8,40%	6,00%	7,30%
Ejerbolig i enfamiliehuse	37,00%	24,20%	31,00%
Andre boligtyper	2,90%	2,90%	2,90%
Total	100,00%	100,00%	100,00%

Hvilken type bolig flyttes der til?

I figur 5 ses det, hvilke boligtyper der blev flyttet til i første omgang uafhængigt af, om det var en permanent eller en midlertidig adresse. Sammenholdes denne figur med den generelle fordeling af boligtyper i Danmark ses det, at boligtypen 'privat udlejning og andel' er kraftigt overrepræsenteret blandt den type boliger der flyttes til efter en skilsmisse. Sammenholdes der med hvilke boligtyper der oftest flyttes til i forbindelse med flytninger generelt, ses det imidlertid, at privat udlejning og andel i 2002 stod for 43 pct. af samtlige flytninger (Skifter Andersen, 2006), og det er således udtryk for at boligomsætningen i denne type boliger er højere end i andre boligtyper.

Figur 5. Boligtype efter flytning i forbindelse med husstandsopløsning

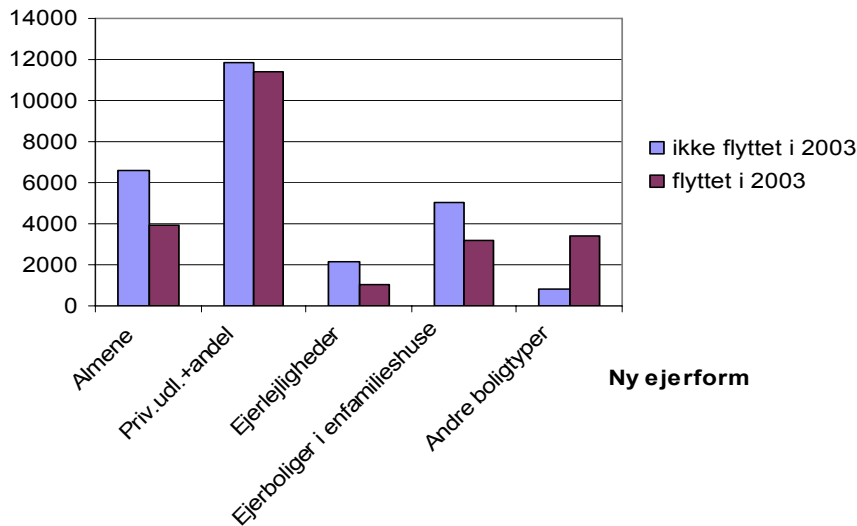
I figur 5 er 'Privat udlejning' og 'Andel' slået sammen. Da denne kategori er forholdsvis stor er det undersøgt, hvor stor en del de respektive grupper udgør. I tabel 30 ses det, at kategorien privatudlejning og andel helt overvejende består af privat udlejning. Da gruppen af andelsboliger kun udgør en forholdsvis lille del i forhold til de private udlejningsboliger, vurderes det, at det ikke er fordelagtigt at dele kategorien i to i de følgende modelberegninger

Tabel 30. Tabellen viser hvilken boligtype man flytter til i forbindelse med en familieopløsning, og kategorien, "privat udlejning og andel" er skilt i to.

	Antal	Procent
Almen	11.384	20,7
Privat udlejning	19.974	36,4
Ejerlejlighed	3.413	6,2
Ejerbolig enfamiliehus	11.990	21,8
Andre boligtyper	4.225	7,7
Andelsbolig	3.904	7,1
Total	54.890	100,0

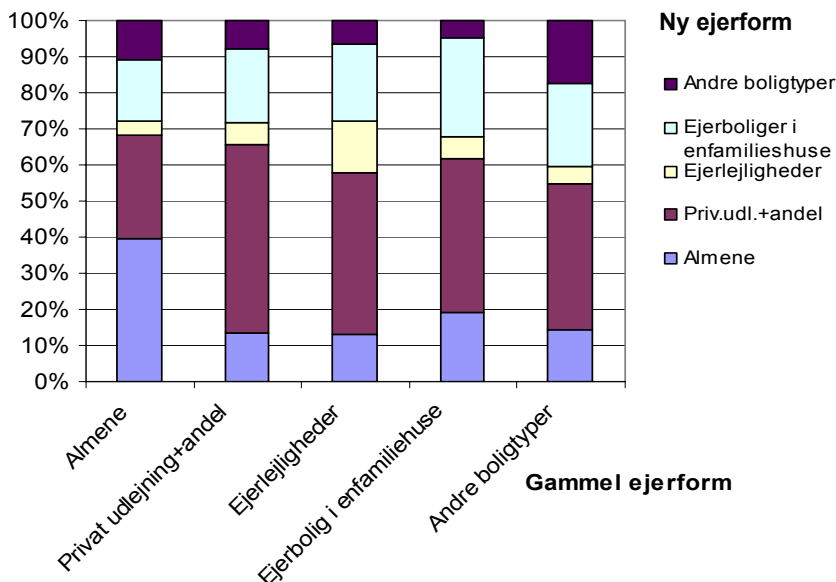
Privat udlejning udgør således knap 40% af de boliger der flyttes til efter skilsmisser, selv om denne boligtype kun udgør ca. 20% af den samlede boligmasse i Danmark. Omvendt ser vi, at enfamiliehus kun aftager godt 20% af de fraskilte, selv om boligformen udgør ca. 50% af den samlede boligmasse. Fordelingen af boligformer ved flytninger i forbindelse med skilsmisse adskiller sig imidlertid ikke fra hvordan boligformerne er fordelt i forbindelse med flytninger generelt (Skifter Andersen, 2006).

Som det sås af det foregående afsnit, så er op mod halvdelen af de flytninger, der sker i forbindelse med skilsmisser til midlertidige boligløsninger i den forstand, at der er flyttet fra den pågældende adresse igen året efter. Når vi vil undersøge, hvilke typer af boliger der flyttes til efter en skilsmisse, er det således vigtigt at skelne mellem midlertidige og permanente adresser. I figur 6 ses det, hvor stor en del af de der flyttede til hver af de fem boligtyper efter en skilsmisse, som året efter, i 2003, var fraflyttet denne bolig igen. Det ses her, at de midlertidige boligløsninger er forholdsvis jævnt repræsenteret over de fem boligtyper, undtagen 'andre boligtyper' hvor de midlertidige boligløsninger er kraftigt overrepræsenteret.

Figur 6. Antal personer der flyttede i forbindelse med en skilsmisse i 2002 og som henholdsvis flyttede eller ikke flyttede igen i 2003, fordelt på ejerform af den bolig, der blev flyttet til efter skilsmissen.

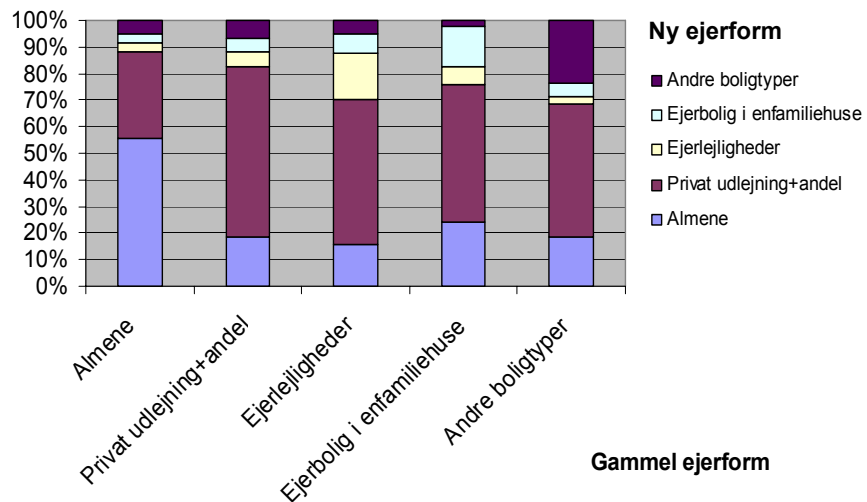
Hvilken type bolig man flytter til i forbindelse med en husstandsopløsning, kan have mange mulige forklaringer. Figur 7 viser, at hvor man flytter hen, i høj grad er afhængigt af, hvilken type bolig man boede i inden husstandsopløsningen. Der er således markant flere, der flytter til en almen bolig blandt de der tidligere boede i almene boliger, ligesom der er flere der kommer fra enfamilieboliger, der også efter skilsmissen flytter i enfamiliebolig. Det er imidlertid også bemærkelsesværdigt, at fx ejerbolig i enfamiliehuse som den nye boligtype er så forholdsvist jævnt fordelt over alle de fem tidligere boligtyper, i betragtning af, at der må forventes en vis økonomisk kapital for at komme ind på ejerboligmarkedet, hvis man ikke tidligere har været der.

Figur 7. Ny boligtype 2002 for dem der flytter i forhold til deres boligtype før skilsmissen.

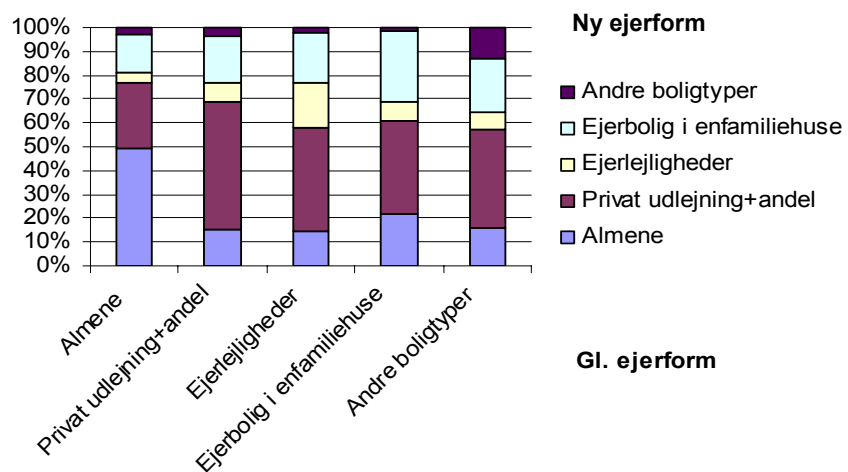
For at indkredse hvorledes man har mulighed for at flytte i ejerbolig i enfamiliehus efter en skilsmisse, har vi i figur 8 valgt kun at se på de personer, der flytter i en selvstændig husstand efter skilsmissen, dvs. de der på den nye adresse registreres som enlige. Figur 8 minder i høj grad om figur 7 bortset fra at antallet af flytninger til ejerboliger er reduceret kraftigt. At det netop er denne gruppe der skrumper ind afspejler, at det ikke er så udbredt, at man alene erhverver sig en ejerbolig efter en skilsmisse, men at det derimod ty-

pisk er familie og venner med egen ejerbolig, der har mulighed for at have en ekstra person boende i en kortere eller længere periode.

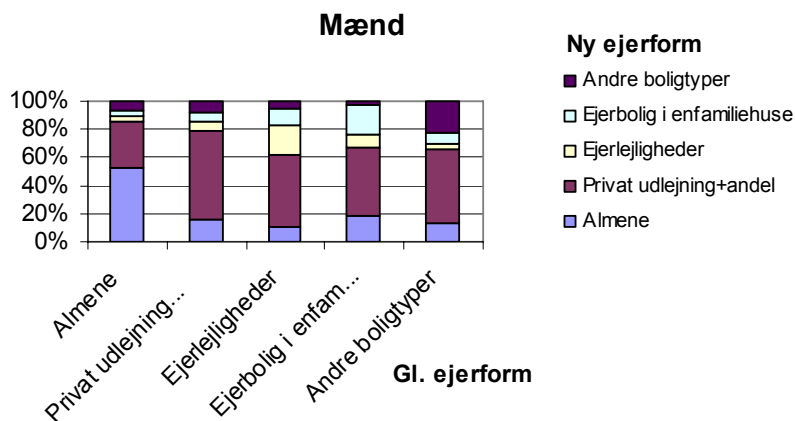
Figur 8. Ny ejerform for dem der er enlige på den nye adresse (alle der bor hos forældre eller på anden måde indgår i blandede husstande eller nye par indgår ikke i denne figur).

Et andet kriterium for om boligen i forbindelse med flytningen kan betragtes som en midlertidig løsning er, hvor vidt personen stadig bor på adressen året efter. I figur 9 ses bolig mønstrene for de personer der stadig bor på adressen året efter. I denne figur ses det, at ejerbolig i enfamiliehuse igen udgør en lidt større andel end i figur 8.

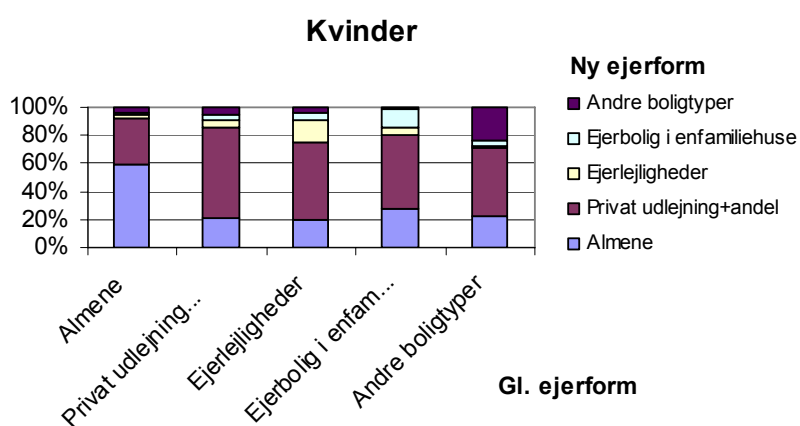

Figur 9. Ny ejerform for dem der flytter i forbindelse med en skilsmisse, og som ikke flytter igen året efter.

Som det fremgår af flere af de tidligere analyser, er der kønsforskelle i forbindelse med skilsmisse og flytninger. I figur 10 og 11 har vi derfor valgt at gentage øvelsen fra figur 8, men for hvert køn hver for sig. Vi ser her at kvinder flytter i højere grad end mænd til almene boliger og privat udlejning, imens mændene lidt oftere end kvinderne flytter til ejerboliger.

Figur 10. Ny ejerform i forhold til gammel ejerform for de mænd der efter skilsmissen flyttede i en selvstændig bolig som enlig.

Figur 11. Ny ejerform i forhold til gammel ejerform for de kvinder der efter skilsmissen flyttede i en selvstændig bolig som enlig.

Model for hvilken boligtype der flyttes til?

I det følgende præsenteres en model for hvilke faktorer der har betydning for, hvilken boligtype der flyttes til. I første omgang baseres modellen på alle de flytninger der finder sted umiddelbart efter skilsmissen, altså også flytninger til midlertidige boliger. I anden omgang indskrænker vi datamaterialet til kun at indeholde de flytninger, hvor personen ikke er flyttet igen året efter.

Til denne analyse arbejdes der igen med både de par hvor en flytter, og de par hvor begge flytter. Da det vi her er interesseret i at undersøge er, hvad der spiller ind på hvor man flytter hen, omkodes den nye boligtypevariabel til 5 binære variable. Denne omkodning sker så det er muligt at lave en binær logistisk regression for hver boligtype og således undersøge, hvad der spiller ind på, hvor man flytter hen.

Den oprindelige boligtypevariabel inddeler boligerne i 5 boligtyper; Almen bolig, Privat udlejning+andel, Ejerlejlighed, Ejerbolig i enfamiliehuse og Andet. Da "Andet" ikke er en klart defineret gruppe, og det derfor er svært at fortolke resultaterne for denne gruppe, er der ikke lavet nogen separat analyse for denne gruppe. De nye binære variable refererer til om den nye bolig er af en bestemt type eller ej. Den første variabel hedder således:

Ny boligtype1 0 = Ikke almen bolig
 1 = Almen bolig

De øvrige variable er konstrueret efter samme princip. Ligesom i de tidligere analyser baseres resultaterne på "odds ratios", der nu viser, hvordan sandsynligheden for at flytte til en bestemt boligtype ændres afhængigt af værdien af en uafhængig variabel. Resultaterne af de 4 analyser fremgår af tabel 31.

Tabel 31. Model for hvad der har betydning for hvilken boligtype der flyttes til. Tabellen viser de procentvise forskelle mellem grupper inden for de forskellige boligtyper man flytter til, analysen inkluderer alle flytninger efter en skilsmisse, og er altså inklusiv flytninger til midlertidige boliger. %-vise forskelle i forhold til referencegruppen for hver boligtype.

	Almen bolig	Privat udl. og andel	Ejerlejlighed	Ejerbolighus
<u>KØN</u>				
Mænd	Reference	Reference	**	Reference
Kvinder	21,0	36,3		-42,7
<u>ALDER</u>				
Alder + 1 år	1,0	-0,4	0,9	-0,8
<u>SOCIALGRUPPE</u>				
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	Reference	Reference	Reference	Reference
Andet	55,2	*	-54,4	-17,4
Førtidspensionister	279,8	*	-80,7	-61,0
Kontanthjælpsmodtagere	209,9	*	-69,6	-66,6
Folkepensionister	117,9	34,6	-78,2	-61,0
Arbejdsløse	154,2		-58,9	-47,8
Studerende	74,7	18,8	-61,0	-46,9
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	59,9	*	-49,8	-12,1
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	71,3	*	-28,9	-22,1
<u>FÆLLES BØRN</u>				
Ingen fælles børn	Reference	**	**	Reference
Har fælles børn	25,3			-20,3
<u>BØRN PÅ ADRESSE FØR BRUD</u>				
Ingen børn	Reference	Reference	Reference	Reference
Under 7 år	50,9	19,0	-24,2	-39,7
7 eller derover	49,1	19,5	-25,1	-40,1
<u>BØRN PÅ ADRESSE EFTER BRUD</u>				
Ingen børn på adr. efter	Reference	Reference	Reference	Reference
Har børn på adr. efter	28,9	-44,6	-36,6	125,4
<u>BYSTØRRELSE</u>				
Hovedstadsområdet	Reference	Reference	Reference	Reference
By med >100.000 indbyggere		-8,2	-39,8	44,7
By med 20.000-99.999 indbyggere	12,7	-25,2	-51,7	90,3
By med 1000-19.999 indbyggere	-15,9	-25,0	-61,3	164,3
Landdistrikter og byer med under 1000 indbyggere	-35,1	-11,8	-76,0	188,5
<u>TIDLIGERE BOLIGTYPE</u>				
Almene	Reference	Reference	Reference	Reference
Privat udlejning+andel	-72,9	144,5	42,3	8,8
Ejerlejligheder	-73,8	73,1	173,6	32,8
Ejerbolig i enfamiliehuse	-67,4	87,2	97,9	34,6
Andre boligtyper	-64,5	50,6	*	*
<u>KONSTANT</u>				
Konstant	-84,5	-60,4	-87,8	-40,4
Nagelkerke R2	0,155	0,063	0,090	0,100
Korrekt forudsagte cases	79%	60%	94%	78%

* Markerer at det udeladte tal ikke er signifikant. **Markerer at hele variabelen er insignifikant og fjernet fra modellen.

Af modelberegningen som er præsenteret i tabel 31 ses det, at kvinder i højere grad end mænd flytter til almene boliger og til privat udlejning. Mænd flytter omvendt i højere grad til ejerboliger i enfamiliehuse end kvinder gør.

Jo ældre man bliver desto større bliver sandsynligheden for, at man flytter i almen eller ejerlejlighed, mens sandsynligheden for at flytte i privat udlejning eller ejerbolig i enfamiliehus falder med alderen.

Socialt udsatte grupper (førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere, arbejdsløse og førtidspensionister), har mange gange større sandsynlighed for at flytte til en almen bolig end de der er beskæftigede i den højeste indtægtsgruppe har. Omvendt har ingen så stor sandsynlighed for at flytte i ejerboliger - lejlighed eller hus - som dem beskæftiget i højeste indtægtsgruppe.

Sandsynligheden for, at man flytter i alment boligbyggeri er lidt højere i byer med 20.000 til 100.000 indbyggere end i hovedstaden, til gengæld er den markant lavere i mindre byer og landdistrikter. Dette afspejler givetvis udbuddet og tilgængeligheden af almennyttige boliger. På landet er der få, og i de store byer og hovedstaden er der rift om dem. Privat udlejning er mest udbredt i hovedstadsområdet, det samme gælder ejerlejligheder. Flytninger til en ejerbolig i enfamiliehus er omvendt mindst sandsynligt i hovedstaden, imens sandsynligheden for at flytte i enfamiliehus i landdistrikter er knap 200% støtte end i hovedstadsområdet.

Endelig viser alle fire modeller, at den gruppe der har størst sandsynlighed for at flytte til en bestemt boligtype, er dem der kommer fra en bolig af samme type. Eksempelvis er der ingen der har større sandsynlighed for at flytte i almennyttigt boligbyggeri, end de der før boede i almene boliger.

Som det fremgik af den tidligere diskussion omkring midlertidige boliger, er det afgørende, hvordan man afgrænser og definerer flytningerne. I det følgende er modellen gentaget, men kun med de personer der flytter i forbindelse med skilsmissem, og ikke flytter igen i løbet af det efterfølgende år (2003). Desuden tilføjes en variabel der afspejler, hvilken type husstand man bor i efter flytningen. En indledende frekvenstabel viser, at 28.317 af de 54.890 personer der flyttede i forbindelse med skilsmissem stadig boede på samme adresse ved årsskifte det efterfølgende år. Disse nye husstandes fordeling på husstandstyper ses i tabel 32. Det fremgår her, at flertallet bor som "enlige" i de nye husstande, godt 20 pct. indgår i "blandede husstande"³ en gruppe på godt 10 pct. indgår i nye par og knap 7 pct. bor ved en eller begge forældre.

Tabel 32. Den nye type husstand, for de der flyttede i forbindelse med skilsmissem, og som ikke flytter igen året efter.

	Antal	Procent	Valid procent
Enlig	17224	60,8	61,1
Nyt par	3354	11,8	11,9
Blandet husstand	5758	20,3	20,4
Bor hos forældre	1868	6,6	6,6
Total	28204	99,6	100,0
Missing	113	0,4	
Total	28317	100,0	

³ En "blandet husstand" er husstande der ikke defineres som enlige eller par, men enten som flere enlige, et par og en eller flere enlige, eller flere familier sammen.

Tabel 33. Model for hvad der har betydning for hvilken boligtype der flyttes til efter skilsmisse. Flytninger til midlertidige boliger, som er fraflyttet året efter, indgår ikke i denne model. %-vise forskelle i forhold til referencegruppen for hver boligtype.

	Almen Bolig	Privat udl. og andel	Ejerlejlighed	Ejerbolig- hus
<u>KØN</u>				
Mænd	**	Reference	**	Reference
Kvinder		17		-14
<u>ALDER</u>				
Alder + 1 år	0	-2	**	3
<u>SOCIALGRUPPE</u>				
Beskæftiget højeste indtægtsgruppe	Reference	Reference	Reference	Reference
Andet	107	30	-62	-52
Førtidspensionister	357	*	-84	-71
Kontanthjælpsmodtagere	389	*	-86	-82
Folkepensionister	161	99	-82	-82
Arbejdsløse	236	15	-63	-65
Studerende	91	51	-72	-64
Beskæftiget laveste indtægtsgruppe	99	24	-52	-40
Beskæftiget mellemste indtægtsgruppe	104	14	-32	-41
<u>FÆLLES BØRN</u>				
Ingen fælles børn	Reference	**	**	Reference
Har fælles børn	22			-14
<u>BØRN PÅ ADRESSE FØR BRUD</u>				
Ingen børn	Reference	**	Reference	Reference
Under 7 år	37		-26	-21
7 eller derover	29		-20	-16
<u>BØRN PÅ ADRESSE EFTER BRUD</u>				
Ingen børn på adr. efter	Reference	Reference	Reference	Reference
Har børn på adr. efter	60	-41	-44	76
<u>BYSTØRRELSE</u>				
Hovedstadsområdet	Reference	Reference	Reference	Reference
By med >100.000 indbyggere	*	-10	-42	70
By med 20.000-99.999 indbyggere	13	-29	-48	140
By med 1000-19.999 indbyggere	-18	-20	-59	215
Landdistrikter og byer med under 1000 indbyggere	-34	-11	-77	279
<u>TIDLIGERE BOLIGTYPE</u>				
Almene	Reference	Reference	Reference	Reference
Privat udlejning+andel	-79	194	51	33
Ejerlejligheder	-80	81	226	75
Ejerbolig i enfamiliehuse	-76	94	119	119
Andre boligtyper	-74	48	*	*
<u>NY HUSSTANDSTYPE</u>				
Enlig	Reference	Reference	Reference	Reference
Nyt par	-47	-34	*	400
Blandt andet husstand	-69	-26	*	523
Hos forældre	-64	-88	-45	3423
<u>KONSTANT</u>				
Konstant	-57	-28	-79	-98
Nagelkerke R2	0,240	0,134	0,119	0,323
Korrekt forudsagte cases	78,7%	64,5%	92,0%	81,6%

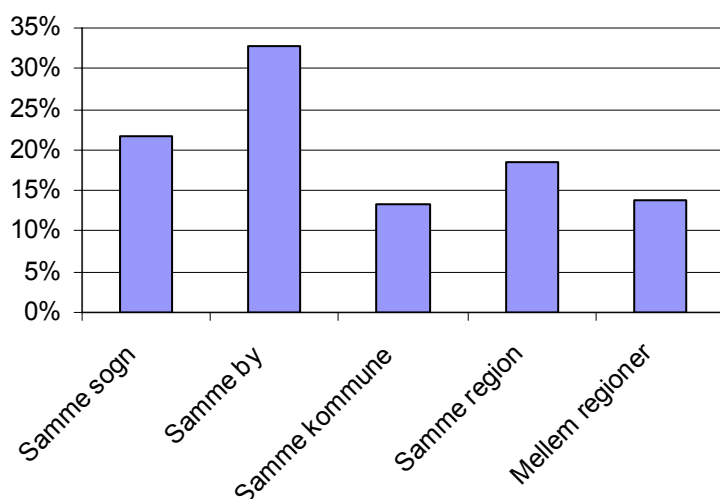
** Hele variabelen er insignifikant og fjernet fra modellen.

* Denne kategori er ikke signifikant forskellig fra referencegruppen og værdien er derfor udeladt.

Modellen som præsenteres i tabel 33, og som er baseret på de flytninger der er til permanente boliger i den forstand, at der ikke er sket en flytning igen året efter, kan sammenlignes med modellen præsenteret i tabel 32. Det ses ved denne sammenligning, at køn bliver mindre signifikant, når vi kun ser på de mere permanente flytninger, idet det nu kun er modellen for ejerbolig i enfamiliehus og privat udlejning, hvor køn er en signifikant forklaring. Stadig gælder her, at mænd i højere grad end kvinder flytter til enfamiliehuse og kvinder til privat udlejning. For socialgruppedelingen gælder for alle fire modeller, at det bliver mere tydeligt eller signifikant, at de højeste indtægtsgrupper flytter til ejerboliger, hvorimod alle andre end den højeste indtægtsgruppe flytter til almene eller privat udlejning. Særligt markant ser vi, at førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere i høj grad flytter til almene boliger. Af yderligere væsentlige faktorer ved sammenligningen af tabel 32 og 33 ses, at husstandstypen har en markant forklaring. Enlige bor i meget lille grad i enfamiliehus, og særligt blandede husstande, og at bo hos sine forældre er signifikante forklaringer på, hvem der flytter til enfamiliehuse efter en skilsmisse, dette til trods for, at vi i denne model har forsøgt at fjerne de midlertidige boliger, i form af dem der er fraflyttet adressen igen året efter.

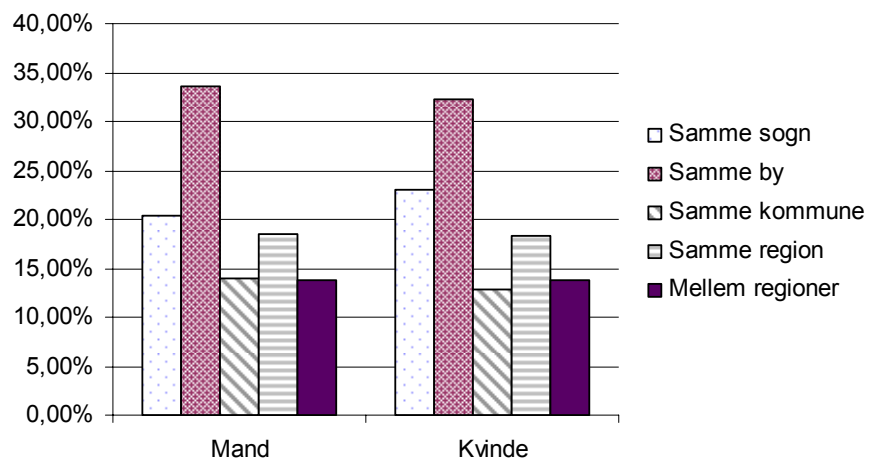
Hvor langt væk flytter man?

Det sidste aspekt, der vil blive undersøgt her i forbindelse med flytninger og skilsmisse, er spørgsmålet om, hvor langt væk fra den tidligere fælles bolig man flytter efter skilsmissen. Den parameter som vi har til at bedømme afstanden med er, hvor vidt den tidligere og den nye bolig ligger i samme sogn, by, kommune eller region. I figur 12 er afstanden mellem boligerne før og efter flytningen gjort op efter disse parametre. Figurerne viser, at størstedelen af flytningerne sker inden for samme sogn eller by. Det skal bemærkes, at søjlerne skal summeres op. Der er således godt 20%, der bliver boende inden for samme sogn, hvilket er den mindste administrative enhed der registreres, og som typisk svarer til, hvad man forstår ved lokalområdet. Der er yderligere godt 30%, der bliver boende inden for samme by, svarende til i alt mere end 50% bliver boende inden for samme by, og endelig er der yderligere ca. 13% der bliver inden for samme kommune svarende til, at i alt ca. 70% bliver inden for samme kommune.

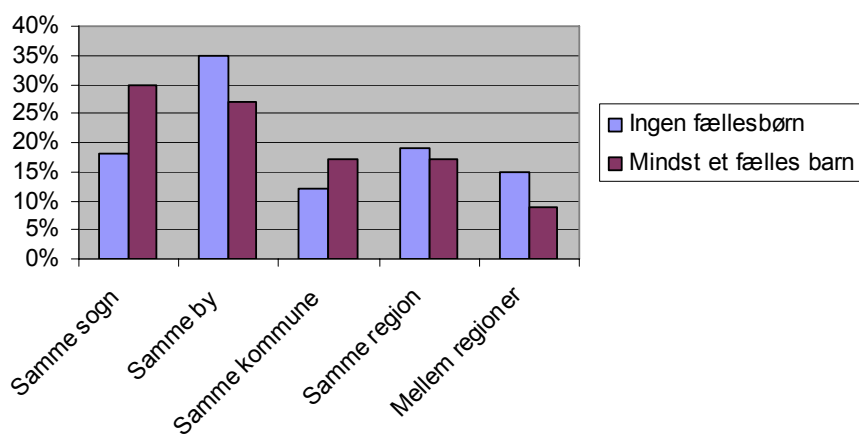

Figur 12. Flytning i forbindelse med familieopløsning, fordelt på den nye boligs placering i forhold til den tidligere bolig.

Figur 13 viser, at der ikke er store kønsforskelle på spørgsmålet om hvor langt væk man flytter i forbindelse med en skilsmisse. Derimod ses det af figur 14, at spørgsmålet om man har børn ikke overraskende har betydning for, at man i højere grad end ellers bosætter sig tæt på den tidligere fælles adresse. Næsten 30% bliver således i nærområdet (repræsenteret ved samme sogn).

Figur 13. Mænds og kvinders flytninger fordelt på flytningens geografiske afstand i form af områder.

Figur 14. Flytningernes geografiske afstand fordelt på, om man har fælles børn eller ej.

Bilag 1. Data

Databasen

Flyttedatabaserne 2003 oprettet på forskermaskinen i DST indeholder alle de personer der bor på tilflytningsadresserne, altså også dem der ikke er flyttet.

Flyttedatabase 2002 indeholder alle personer der bor på fraflytningsadresser, altså også dem der ikke flytter.

Der er konstrueret og brugt to filer til de analyser der er lavet i denne rapport. Den ene er på husstands niveau og hedder HUSTREVSKILDAT, den anden er på individniveau og hedder REVSKILDAT.

Variable

Køn (KOEN) binær variabel med værdierne Mand =1 og Kvinde =2.

Alder (ALDER) Intervalskala variabel hvor en enhed afspejler et år. Desuden omkodet til ordinal skala med 5 kategorier (Alder2).

Uddannelsesniveau (UDNIV). Variabel med 5 kategorier; Videregående uddannelse, Mellemlang uddannelse, Andre erhvervsuddannelser, Studentereksamen, Grundskole.

Husstandens bruttoindkomst (Hustbrut10000). Intervalskala variabel hvor hver enhed afspejler en stigning i husstandens indkomst på 10.000 kr.

Socialgruppeinddeling (SOC12) Baseret på "socgrp" tilføjet en indkomstdimension for dem der er i arbejde. Variablen har 9 kategorier:

1. Andet
(hjemmegående husmødre, skoleelever over 17 år mv.)
2. Førtidspensionister
(dominerende offentlige ydelse er førtidspension)
3. Kontanthjælpsmodtagere
(dominerende offentlige ydelse er kontanthjælp eller revalidering, men er ikke i aktivering)
4. Folkepensionister
(dominerende offentlige ydelse er folkepension eller efterløn)
5. Arbejdsløse
(dominerende offentlige ydelse er enten arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, barseldagpenge, kommunal eller anden aktivering)
6. Studerende
(personer under uddannelse)
7. Beskæftigede laveste indtægtsgruppe
8. Beskæftigede mellemste indtægtsgruppe
9. Beskæftiget højeste indtægtsgruppe.

For grupper der er i beskæftigelse gælder, at de kan have offentlige indkomstoverførsler, som udgør mindre end 30 pct. af bruttoindkomsten.

Region (før/efter flytning) (GLREG/NYREG). Variablen har følgende kategorier:

1. Hovedstadsregion
2. Øvrige Sjælland mv.
3. Fyn
4. Østjylland
5. Viborg, Ringkøbing og Nordjylland
6. Sønderjylland og Ribe

Bystørrelse før flytning (GLBYSTKODE5). Baseret på variabelen BYSTKODE. GLBYSTKODE5 har følgende kategorier:

1. Hovedstadsområdet
2. By med >100.000 indbyggere
3. By med 20.000-99.999 indbyggere
4. By med 1000-19.999 indbyggere
5. Landdistrikter og byer med under 1000 indbyggere

Fælles børn (FAELBOERN). Variabel der markerer om det par der boede sammen på adressen før skilsmissen havde fælles børn boende. FAELBOERN har kategorierne:

1. Ingen fælles børn
2. Fælles børn

Ældste barn på adresse før flytning (GLALDBARK2). Omkodning af variabelen ALDBARK for før adressen. GLALDBARK2 indeholder kategorierne:

1. Ingen børn på før adressen
2. Ældste barn på før adresse under 7 år
3. Ældste barn på før adresse 7 år eller derover

Børn på adresse efter flytning (NYBOERN).

Omkodning af ANTBOERNH for efter adressen. Variablen NYBOERN indeholder kategorierne:

1. Ingen børn på den nye adresse
2. Børn på den nye adresse

Ny husstandstype (NYHUST4KAT). Variablen indeholder følgende kategorier; Enlige, Nye par, Blandede husstande og Bor hos forældre, og dækker over hvilken husstandstype man indgår i efter skilsmissen.

Kategorierne er konstrueret på grundlag af variabelen HUSTTYPE hvor kategorierne:

1. 111-122 + 183 = Enlig
2. 131-172 = Nye par
3. 211-323 = Blandede husstande.

Endelig er den 4. kategori skabt ved at se på, hvor vidt man har en forældremarkering der betyder man bor hos en eller begge forældre på den nye adresse.

4. = Bor hos forældre

Flytteafstand (GEOFLYT) er konstrueret på basis af de variable der beskriver sogn, by, kommune og region henholdsvis før (eks glsogn) og efter (ny-sogn) flytningen. Variablen geoflyt indeholder følgende kategorier:

1. Samme sogn
2. Samme by
3. Samme kommune
4. Samme region
5. Mellemregioner
6. Fra udlandet

Ejform før flytning (GLEJFORM2). Baseret på "ejform" (se danhust1), men uden at skelne mellem graden af indvandrere i almene boligområder. GLEJFORM2 indeholder følgende kategorier:

1. Almen bolig
2. Privat udlejning + andel
3. Ejerlejligheder
4. Ejerbolig i enfamiliehus
5. Andre boligtyper

Ejerform efter flytning (NYEJFORM) ligesom GLEJFORM2 baseret på "ejform" og med samme kategorier. Omkodet til 5 binære variable. (Nyejform1-5) der afspejler, om man er flyttet til en bestemt type bolig eller ej.

F.eks. nyejform1

1. Almen bolig
2. Ikke almen bolig

Bilag 2. Kvalitative interview

Boligsituationen omkring skilsmisser

Uddrag af artikel trykt i Byplan 2006 af Claus Bech-Danielsen og Kirsten Gram-Hanssen

For mange familier udgør boligen et vigtigt omdrejningspunkt for hverdagslivet. Det er derfor interessant at undersøge hvad boligen betyder, når familien bryder op i forbindelse med skilsmisser. Det har vi gjort i en undersøgelse gennemført på SBI i dette forår. Med udgangspunkt i kvalitative interview med 5 kvinder og 4 mænd fra forskellige sociale lag, har vi fokuseret på praktiske - såvel som følelsesmæssige - boligproblemer i forbindelse med skilsmisser. Hvilke særlige boligproblemer kan der opstå i forbindelse med en skilsmisse? Hvordan afgøres det, hvem der eventuelt bliver boende, og hvem der flytter? Hvordan udvikler boligsituationen sig efter skilsmissen? Hvordan finder man en ny bolig, og hvilke kriterier lægges til grund for valget af den? Det er nogle af de spørgsmål vi har søgt besvaret i undersøgelsen.

Midlertidig bolig

En skilsmisse indebærer, at den ene part skal ud på et presset boligmarked og finde en ny bolig. Det sker ofte under et voldsomt tidspres, for når først beslutningen om at blive skilt er truffet, kan det være svært at blive boende under samme tag. *"Når først 'det' er sagt, bliver man nødt til at flytte"*, siger flere af vores interviewpersoner således samstemmende. En kvinde, der i den pressede situation flyttede midlertidigt ind hos sine forældre sammen med parrets to børn, fortæller eksempelvis, at hendes mand havde givet hende to timer til at pakke sit tøj og forsvinde. På spørgsmålet om, hvordan det ville have været at blive boende sammen med eksmanden i en periode, svarer hun: *"Den tanke kan jeg slet ikke tænke. Det ville have været rædselsfuldt."*

En mand mindes ligeledes hvor ubehageligt det var at bo sammen blot et par dage efter at han havde brudt med sin kone. Også han måtte hurtigt finde en midlertidig løsning, og han fortæller, at den tilspidsede boligsituation også kom til at gå ud over hans samvær med børnene: *"Det kræver, at man kan flytte ud og have en løsning, hvor man kan sige velkommen til ungerne, ikke? Og det var meget hårdt for mig, at blive konfronteret med, at jeg ikke følte, at jeg kunne tilbyde dem noget særligt"*. Det havde været umuligt at finde en passende bolig på kort tid. Denne mand lejede først et sommerhus i en uge, hvorefter han boede 6 uger i 'en papkasse i en kælder' hos en ven. Efterfølgende lejede han en lejlighed i 4 måneder, dernæst et rækkehus i 8 måneder inden det lykkedes ham at finde den bolig, som han i dag betragter som en permanent løsning.

En anden mand var ligeledes flyttet rundt mellem en række midlertidige løsninger i en længere periode efter skilsmissen, og han fortæller, hvor hårdt det var, at skulle undvære et permanent hjemsted. Han manglede et fast holdpunkt i tilværelsen, og han følte, at rodløsheden gik ud over helbredet: *"Det første halve år begyndte jeg at få sådan noget psykosomatisk, sådan nogle jag hele vejen oppe i brystet her, så jeg følte, at det hele var ved at sprænge. (...) Det var stress, ikke? Og lige så snart at jeg flyttede ind her - for da havde jeg haft et halvt år, hvor jeg var fuldstændig rodløs, og ikke vid-*

ste hvor jeg skulle være – ligeså snart jeg flyttede ind her, dagen efter så var det fuldstændigt væk." Flere af vore interviewpersoner peger således på, at den omflakkende tilværelse i en række midlertidige boliger, kan være en voldsom stressfaktor i en kaotisk periode, hvor der i den grad er behov for fred og ro.

Hjemfølelse og fortidens spor

Nogle betragter deres bolig som en fysisk skal, som de ikke har investeret mange følelser i. I de tilfælde er det ikke forbundet med store afsavn at skulle fraflytte boligen i forbindelse med skilsmissem. Og selv om man måske har følt sig tæt knyttet til den fælles bolig, da man boede der, så er der blandt interviewpersonerne flere eksempler på, at disse følelser forsvandt i det øjeblik parforholdet gik i opløsning: I skilsmissem-situationen forbindes boligen med det krakelerede familieliv, og når følelserne for ægtefællen slår revner, forsvinder også følelserne for boligen.

Et særligt forhold gør sig gældende blandt de interviewpersoner, der er fraflyttet en ejerbolig. I store dele af Danmark vokser priserne på ejerboliger voldsomt i disse år, og det kan være en dyr fornøjelse at stå af boligmarkedet i en periode. En mand, der i forbindelse med skilsmissem fraflyttede familiens ejerbolig, fortæller eksempelvis, at han i det efterfølgende år, hvor han boede til leje mens han ledte efter ny ejerbolig, havde tabt 400.000 kroner. *"Det er for mig et økonomisk racerløb, og det går vældigt stærkt. Det kunne jeg mærke"*, fortæller han. I fortsættelsen forklarer han, at han havde følt det økonomiske pres som en stor psykisk belastning, og at det var en kæmpe lettelse, da han endelig fik sat sin underskrift på en købsaftale.

For andre hænger kvalerne ved at skulle fraflytte den fælles bolig i højere grad sammen med de følelsesmæssige bånd, de har knyttet til deres bolig. Det handler om hjemfølelse og om tryghed. En kvinde fortæller eksempelvis, at det var trist at skulle flytte fra det hus, som hun og hendes mand havde brugt ti år på at sætte i stand: *"Det har nok også været det som holdt mig lidt tilbage (...). Jeg ved hvad jeg har, jeg ved ikke hvad jeg får - skal man nu bo i en lille lejlighed og have en sovesofa i stuen"*. Det endte med, at kvinden flyttede tilbage til huset sammen med en ny mand. I den slags tilfælde kan det imidlertid være et problem, hvis eksmanden har sat et markant præg på boligen. Eksmanden 'sitter i tapetet', og i det omtalte eksempel fortæller kvinden, at hun og den nye mand blev nødt til at flytte soveværelset: *"Fordi dér kunne jeg bare ikke sove. Altså, det havde jeg slet ikke lyst til. (...) Altså soveværelset. Vrad! Der skal bare males, der skal laves fuldstændigt om derinde"*. Hendes nye mand, der har overtaget eksmandens plads i den gamle bolig, supplerer: *"Der er små tegn over det hele, det vil der være mange år fremover. Han (eksmanden) hænger jo stadigvæk i væggene"*. Den nye mand er glad for sin nye bolig, men han har lidt svært ved at føle sig rigtig hjemme i huset. Han drømmer om, at han og hans nye familie på et tidspunkt finder en helt ny bolig, som de kan indrette sammen.

Valg af bosted

Når den nye bolig skal vælges, er børnenes skole og netværk oftest styrende for dens placering. Alle de interviewede fortæller om vigtigheden af, at den nye bolig er placeret tæt på børnenes netværk. En mand, der pga. skilsmissem havde været flyttet midlertidigt væk fra lokalområdet i et år, fortæller fx, hvor svært det var at flytte væk fra det lokale miljø, fordi han kom på afstand af alt det, der var vigtigt for børnene. Denne mand var netop vendt tilbage til lokalområdet, da vi interviewede ham, og han fortalte stolt om en oplevelse han havde haft et par dage forinden: *"Da jeg i sidste uge cyklede min yngste datter i skole om morgenen og afleverede hende i skolen*

- det var en følelsesmæssig meget stor tilfredsstillelse. Der blev jeg virkelig, virkelig, virkelig glad. På en helt anden måde, end man ellers kan blive glad. Det betød meget for mig."

Det er også vigtigt, at den nye bolig har en kvalitet, så man har noget at tilbyde børnene - det kan være gode udearealer, hunde og heste på en nabo-ejendom, gode børneværelser m.m. Flere af de adspurgte mænd, der er flyttet fra den tidligere familiebolig, giver tilmed udtryk for, at det har været vigtigt at finde en 'god' bolig, da boligsituationen skal være i orden, hvis de vil gå til statsamtet og kræve mere samvær med deres børn.

Der er således flere eksempler på, at man er til en form for 'eksamen', når man som fraskilt etablerer sig på ny. En fraskilt kvinde, der havde boet i en ejerbolig sammen med sin eksmand, havde i sin søgning efter en udlejningsbolig alene været interesseret i privat udlejning. Almene boliger havde ikke været på tale, for som hun forklarer, er der ikke meget status i at være enlig mor, og hun havde været bange for at havne i 'boligblokken for de enlige mødre'. Den status, der kan være forbundet med en god bolig, var blevet yderligere accentueret i forbindelse med skilsmissem. Det kom også til udtryk i hendes indretning af den nye bolig. Det første hun gjorde, da hun flyttede ind i den nye bolig, var at stille blomster i vindueskarmen. Så kunne beboerne på vejen se, at det var ordentlige folk, der flyttede ind i kvarteret. Og samtidig kunne hun vise over for eksmanden, svigerfamilien og sin egen familie, at hun kunne klare sig selv - og dermed stille deres mistro til skamme.

Hvem skal ud?

I forbindelse med en skilsmisse skal mindst en af parterne finde en ny bolig. Men hvem bliver eventuelt boende, og hvem må ud og finde et nyt sted at bo? En del af den beslutning er naturligvis afhængig af økonomi. Efter en skilsmisse står begge parter tilbage med kun én indtægt til betaling af husleje og andre faste udgifter, og det er derfor ikke altid begge parter, der har økonomisk mulighed for at blive boende.

Flere interviewpersoner påpeger, at det i forbindelse med bodelingen er af stor betydning, hvem der oprindeligt har bragt de forskellige ting med ind i forholdet. "*Hvad vi havde med ind, det tog vi også med ud igen*", siger en fraskilt mand eksempelvis. Det princip kan også være afgørende for, hvem der overtager den fælles bolig. I de tilfælde, hvor parret har boet i en bolig, som den ene part havde før de mødte hinanden, tilfalder boligen ofte den, der oprindeligt havde skaffet den - også selv om det er både 10 og 20 år siden, at de flyttede sammen i boligen.

Der er også mange der nævner, at det har været afgørende, hvem der har investeret flest ressourcer i boligen i løbet af ægteskabet. En kvinde mener eksempelvis, at hendes eksmand havde en forventning om, at han skulle overtage boligen, fordi han havde lavet så meget ved den. Og hun finder det ikke helt urimeligt - også fordi manden var den, der havde tjent flest penge i deres ægteskab.

Helt afgørende i forbindelse med flere bodelinger er det dog, hvem og hvad der har udløst skilsmissem. Den part, der udløser skilsmissem, er ofte så skyldbetynget, at han/hun ikke kræver alverden i forbindelse med bodelingen. En mand, der var flyttet fra kone og to børn et år tidligere, forklarer: "*Bondeangeren den er slem. (...) Og det lindrer lidt, når man så siger: Tag lortet, tag møblerne, så lindrer det lidt - det hjælper, ikke? Men kun kort*", slutter han af med et lille smil på læben.

Afslutning

Næsten 40% af alle danske ægteskaber ender i dag med at gå i opløsning. Alligevel knytter mange mennesker så meget identitet og selvforståelse op på livet i kernefamilien, at skilsmissemis fører til en omfattende krise. Skilsmissemis fører ikke alene til, at man skal undvære sin livsledsager. For mange mennesker handler det om, at deres selvforståelse smuldrer, og at de skal opbygge en ny identitet. I den forbindelse får boligen en særlig betydning. Det bliver vigtigt at finde en bolig, som det nye liv og en ny selvfortælling kan bygges op omkring. Mens den gamle bolig for flere af de interviewede ikke havde den store betydning, var alle således enige om den nye boligs afgørende betydning. Det kom ikke mindst til udtryk hos dem, der havde oplevet en længere periode med flere forskellige midlertidige boliger. I den kaotiske tid efter en skilsmisse kan den ustabile boligsituation virke dybt frustrerende. Det gælder ikke mindst for flere mænd, der føler, at gode fysiske rammer er vigtige i deres bestræbelse på at bevare et tæt forhold til deres børn.

Da vi mødte vores interviewpersoner, havde de stort set alle fundet sig en bolig, som de betragtede som en permanent løsning. Dog kun for en årrække - for det var bemærkelsesværdigt, at stort set alle gav udtryk for, at de forestillede sig, at de på et tidspunkt igen skulle etablere sig med en partner i 'en rigtig familiebolig'. Kernefamilien lever i bedste velgående - i vores hoveder.

Litteratur

Anthony, K. H. (1997): Bitter Homes and Gardens: The meaning of home to families of divorce. *Journal of Architectural and Planning Research* 14:1.

Bech-Danielsen, C. og Gram-Hanssen, K. (2006): Boligsituationen omkring skilsmisser. Byplan 0406.

Beck, U. (1997): *Risikosamfundet - på vej mod en ny modernitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Castells, M. (1997): *The Power of Identity*. Oxford and Massachusetts: Blackwell Publishers LTD.

Christoffersen, M. N. (2004): *Familiens udvikling i det 20. Århundrede. Demografiske strukturer og processer*. København: Socialforskningsinstituttet.

Dieleman, F.M. and Schouw, R. J. (1989): Divorce, Mobility and housing demand. *European Journal of populations* 5, 235-252.

Feijten, P. (2005): Union Dissolution, Unemployment and Moving Out of Homeownership. *European Sociological Review*. Vol 21 No. 1 p 59-71.

Gram-Hanssen, K., & Bech-Danielsen, C. (2006): Home dissolution - what happens after separating? In European Network for Housing Research, ENHR, International Housing Conference, Ljubljana, Slovenia, 2-5 June 2005.

Heide Ottosen, M. (1997): *Børn i sammenbragte familier. Et studie i forældreskab som social konstruktion*. København: Socialforskningsinstituttet.

Holmans, A. E. (2000): *Divorce, remarriage and housing*. London: The Government Statistical Service, Department of the Environment, Transport and the Regions.

Koch-Nielsen, I. (1983): *Skilsmisser*. København: Socialforskningsinstituttet.

McCarthy, P. and Simpson, B. (1991): *Issues in Post-Divorce Housing*. Aldershot: Avebury Academic Publishing Group.

Statistikbanken.dk. Located on www.statistikbanken.dk , June 2006.

Danmarks Statistik 2003. Statistiske efterretninger, Befolkning og valg, Husstande og familier 2003:7.

Skifter Andersen, H. (2006): *Etniske minoriteters flytninger og boligvalg. En registeranalyse* (SBI 2006:02). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Symon, P. (1990): Ed. *Housing and Divorce*. Studies in Housing No. 4. Centre for Housing Research. University of Glasgow.

I denne rapport præsenteres en registerbaseret analyse af samtlige par, der flyttede fra hinanden i 2002. Boligforhold før og efter skilsmissen analyseres i forhold til socio-økonomiske baggrundsvariable, og rapporten omhandler problemstillinger som midlertidige boliger, samt hvem af parterne der, ud fra en boligbetragtning, kan karakteriseres som videre og tabere. I rapporten refereres desuden kort til en kvalitativ interviewundersøgelse omkring bolig og skilsmisse, der er udført parallelt med registeranalysen.

1. udgave, 2007
ISBN 87-563-1290-3